

Meie õppisime raamatukogundust
Tartu Ülikoolis

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

*Meie õppisime raamatukogundust
Tartu Ülikoolis*

TARTU 1998

Koostanud	Maare Kümnik, Kaja Noodla
Toimetanud	Rein Saukas
Kujundanud	Maarika Tang
Fotod	Linda Kask, Aldo Luud, Aili Miks, Raivo Velsker
Tekstitöötlus	Ilme Reintam
Kirjastuskolleegium	Malle Ermel, Sergei Issakov, Maare Kümnik, Peeter Olesk, Mare Rand, Rein Saukas, Urve Tönnov

Raamatu väljaandmist on toetanud Tartu Ülikool ja Eesti Kultuurkapital

© Tartu Ülikool

Tartu Ülikooli Raamatukogu
W. Struve 1, 50091 Tartu
ISBN 9985-874-07-2

AS Võru Täht Trükikoda
Oja 1, 65609 Võru

Kaas: Trükikoda "Feiss"
Lai 24, 51005 Tartu

Sisukord

Saateks	4
Maare Kümnik. Vilistlaspäevadest Tartus	5
Vilistlaspäevade teemal avaldatud kirjutiste loetelu	12
Vilistlaste seminar-kokkutuleku kava	14
Tervitused	16

Ettekanded

<i>Ella Kaur, Maare Kümnik</i>	
Kes me, vilistlased, oleme ...? Ülevaade lõpetanuist küsitluslehtede alusel	21
<i>Kaja Noodla</i>	
Raamatukoguhoidja hädas lugejaga ja – vastupidi	35
<i>Laine Peep</i>	
Raamat, raamatukogu ja raha	40

Meenutusi ja mälestusi

<i>Helmi Masing</i>	
Mälestuskilde 1930-ndaist aastaist	49
<i>Iive Jagomägi</i>	
Minu haridusest ja õpiajast Tartus	50
<i>Vello Lään</i>	
Mälestused aastaist 1956–1958	59
<i>Anne Ainz</i>	
Ikka ülikooli!	60
<i>Aili Miks</i>	
Diplom kaugõppest!	63
<i>Anne Valmas</i>	
Eesti filoloogide rüpes bibliograafiks	67
<i>Kaja Noodla</i>	
Kuidas minust sai bibliograafia õppejõud	69
Tartu Ülikoolis aastail 1927–1988 raamatukogundust ja bibliograafiat õppinute nimestik	73

Saateks

Raamatukogunduse ja bibliograafia kui iseseisva aine õpetamise algusest Tartu Ülikoolis on möödunud 70 aastat.

Tartu Ülikooli Raamatukogu juhataja Friedrich Puksoo oli veendunud erialaselt koolitatud raamatukoguhoidjate vajaduses ja raamatukoguteadmiste viimises iga haritud inimeseni. Tema energilise tegutsemise tulemusena jõutigi niikaugemale, et esimene eriala-loeng toimus 26. jaanuaril 1927. aastal. F. Puksoo ise oli esimene raamatukogunduse ja bibliograafia õppejõud Tartu Ülikoolis. Tema alustatud jätkasid endised õpilased Helene Johani ja Kaja Noodla, hiljem juba uue kooli esindaja Kaljo-Olev Veskimägi.

Eesti Vabariigis õpetatakse praegu raamatukogundust ja bibliograafiat infoteaduste raames Tallinna Pedagoogikaülikoolis ja Viljandi Kultuurikolledžis.

Raamatukogundust ja bibliograafiat aastail 1927–1967, katkestustega aastani 1988 on Tartu Ülikoolis õppinud üle 300 inimese. Neist paljud töötavad veel Eesti raamatukogudes ja teistes kultuuri-asutustes. Kõigi ülikooli kasvandike ühtekuuluvustunde ja sõpruse kestmiseks ning eriala väärtustamiseks korraldati eelnimetatud aastapäeva puhul vilistlaste seminar-kokkutulek Tartu Ülikooli Raamatukogus 25. ja 26. septembril 1997. aastal.

Käesolev raamat on vilistlaspäevade kajastus kirjasõnas ja pildis, millele lisanduvad meenutused stuudiumist Tartus ja seda eriala õppinute nimestik.

Head lugemist ja jätkuvat ühtsustunnet!

Koostajad

Vilistlaspäevadest Tartus

Maare Kümnik*

Septembris 1997 kogunesid Tartu ülikooli raamatukogunduse ja bibliograafia eriala vilistlased. Avalikkus ehk ei teagi, et Tartu Ülikoolis õpetati bibliograafiat (nii enamasti nimetatigi) tervelt 40 aastat (1927–1967), kuigi vaheaegadega. Esiloengu päevast möödus 26. jaanuaril 70 aastat. Ajendatuna selle eriala kui iseseisva aine õpetamise alustamise tähelepanuväärsest aastapäevast ja mõeldes Friedrich Puksoo osale selles, tekkiski Tartu Ülikooli Raamatukogus F. Puksoo päeval 23. jaanuaril idee kokku kutsuda kõik Tartu Ülikooli selle eriala vilistlased. Algatajaks oli Kaja Noodla. Rühm tema endisi õpilasi ja kolleege, kes öeldut ei unustanud, asus vilistlaspäevi korraldama.

Tartu Ülikooli raamatukogu juhataja Friedrich Puksoo (1890–1969) alustas õpetamist 1927. a. jaanuaris ja jätkas ainsa õppejõuna arreteerimiseni 1945. a. juulis. Õppetööd edasi viima kutsuti Riikliku Avaliku Raamatukogu direktor Helene Johani, kes tegi seda kohakaasluse korras. Teda abistas bibliograafia kateedri assistent Kaja Noodla. Riiklikust raamatukogust lähetas dotsent Johani raamatukogunduse eriaineid õpetama üsna mitu spetsialisti: Alice Meo, Helmi Masing, Hilda Pulk, Edgar Oissar, Karl Umbleja ja Aleksander Siitam. Johani oli siiski sunnitud 1950. a. tervislikel põhjustel Tartu-sõitudest loobuma ning bibliograafia õpetamine lõpetati selleks korraks.

Friedrich Puksoo

* Autor on TÜ Raamatukogu teadusbibliograafia osakonna juhataja, 1959. a. lõpetanu.

Nõudlus kutsega raamatukoguhoidjate-bibliograafide järele aina kasvas. Seetõttu alustati 1954. a. uuesti ja hoopis suurejoonelisemalt — Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonnas loodi raamatukogunduse osakond. Vastu võeti 25 üliõpilast statsionaari ja niisama palju kaugõppesse. Sama toimus ka järgmisel õppeaastal, kaugõppesse võeti koguni 29 inimest, enamasti raamatukogude töötajaid. Järgnevatel aastatel avanesid ülikooli ukSED raamatukogunduse alal ainult kaugõppijaile, kelle arv ulatus 32-ni. Statsionaarne õppevorm taastati 1963. aastal 10 üliõpilasega, kuid vastuvõtt kestis ainult 1965. aastani. Õppida ja lõpetada oli võimalik statsionaarselt, kaugõppes, individuaalprogrammiga ja eksternina.

Kes siis õpetasid? Kes muud, kui vilistlased ise. Koosseisulisi õppejõu kohti ei antud. Ainus võimalus oli teha töö õppeülesande korras. Esmalt rakendatigi ülikooli raamatukogu töötajaid (Kaja Noodla, Elsa Kudu, Ingrid Loosme, Arda Kirsell, Ellen Aare (Aun), Karin Sarv, Ruth Michelson (Parmas), Helvi Piirson (Ruugla). Vajadusel tuli abi ka linnaraamatukogust (Viktor Samoilov, Vilma Kelve) ning Tallinnast (Jakob Rochlin). Katuseks oli eesti kirjanduse ja rahvaluule kateeder. Alles 1961. a. saadi koosseisuline vanemõpetaja koht, millele asus Leningradi Raamatukogunduse Instituudi kasvandik, samas ka aspirantuuri lõpetanud Kaljo-Olev Veskimägi, kes 1964. a. kaitses Tartus oma väitekirja Eesti raamatukogude arengu loost 19. sajandi algusest 1917. aastani.

Eriala õpetamine näis minevat ülesmäge, ent juba 1965. a. sügisel tuli ebameeldiv üllatus — ootamatult teatati üldsusele, et raamatukogunduse õpetamine viiakse üle Tallinna Pedagoogilise Instituudi juurde. Viidigi! Seal jätkub õpetus tänaseni. Tartus lubati tookord lõpetada vaid 5. ja 6. kursuse kaugõppijail.

Aastail 1945–1967 (viimane üliõpilane lõpetas erandkorras 1968) sai Tartu ülikoolist raamatukogunduse ja bibliograafia alase kõrghariduse 206 inimest. Need kas juba töötasid või suunati Eesti teadus- ja suurematesse rahvaraamatukogudesse, osa leidis raketust ka mujal.

Hiljem, aastail 1967–1988 õppis veel kümmekond üliõpilast individuaalprogrammide alusel lisana oma erialale (võõrfiloloogia, ajalugu).

Kokkutulekut ette valmistades saadeti laiali küsitlusleht, et selgitada lõpetanute soove ürituse asjus ja koguda andmeid isikute endi ning õpitud eriala kohta. Tartusse tuli, üle ootuste, 83 vilistlast. Seminar-kokkutulek toimus 25. ja 26. septembril ülikooli raamatu-

kogu konverentsisaalis. Vilistlastele kingiti meeneid: postkaardi-komplekt "Tartu Ülikool", voldikud infoga ülikoolist ja raamatukogust ning väike Eesti kaart. Kokkutulekule oli kutsutud õppejõud Kaljo-Olev Veskimägi, külalisi Tartu Ülikoolist, Tartu raamatukogudest, Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonnast ja ajakirja "Raamatukogu" juurest.

Kaljo-Olev Veskimägi (keskel)

Avasõna ütles Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor Peeter Olesk, avaldades lugupidamist kohale tulnuile ja üllatust vilistlaste soliidse arvu üle.

Tervitussõnu lausused Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tolaegne esinaine vilistlane Anne Valmas, O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogu direktor Tiit Jänese, vilistlane Hilja-Alide Toome Põltsamaalt ja kõikide õpetaja Kaja Noodla. Saabunud tervitused luges ette Linda Kivistik. Mõtteis oli vilistlasperega ka Konrad Kikas, kel tuli haiguse pärast loobuda esinemisestki. Kursusekaaslasi (1954–1959) palusid tervitada Endel Padar, Reet Nuust ja Eva Vahe-salu.

Mõtlikult ja väga südamlikult mälestas jäädavalt lahkunuid Kaja Noodla, kes tundis ju kõiki — üliõpilasi ja õppejõude.

Koosolijate aplausi saatel ulatati lilleseaded lugupeetud õppejõududele Kaja Noodlale, Arda Kirsleile, Ellen Aarele, Ruth Michelsonile, Helvi Piirsonile ning sünnipäevalapsele Elli Lipstokile.

Ülevaate vilistlaste küsitlusandmetest tegi Maare Kümnik (vt. lk. 21–34).

Kauaaegne (1957–1992) raamatukogude inspektor, inspektsiooni juhataja, peaspetsialist ja nõunik Ivi Tingre kõneles oma koostööst Tartus õppinud raamatukogutöötajatega ja rõhutas nende tublidust, laialdasi kultuuriloolisi teadmisi, head orienteerumisoskust kirjan-duses, ametialast tarkust ning teeneid eesti raamatukogunduse edasiarendamisel. Ta toonitas, et Tartu ülikoolis tuleks taastada raamatukogunduse ja bibliograafia õpetamine teadusraamatukogude tarbeks.

Kaja Noodla vestlusest raamatukoguhoidjast läbi aegade selgus, et esimesed täiskohaga bibliotekaarid (raamatukogujuhatajad) seati ametisse 19. sajandi teisel poolel. Tartu ülikool sai raamatukoguhoidja koha Vene keisri otsusega 1860. a. Naistele hakati raamatukogutööd usaldama alles 20. sajandi alguses.

Laine Peep rääkis huvitavalt raamatust, raamatukogust ja rahast, keskendudes eriliselt oma uuele tegevusele raamatukaubanduses, mis aitab kaasa “surnud” raamatute ja aegunud olmetrükiste (nt. sõiduplaanid, taskukalendrid, isegi rongipiletid) väärtustamisele, suunates neid rahvusvahelisse ringlusse — raamatukogudele ja kollektsionääridele.

Suure huviga jälgiti raamatukogurahva koostatud videofilmi “*Hortus secretorum in Bibliotheca Tartuensis*”, mis jutustab ülikooli raamatukogu ajaloost, tema rikkalikest varadest ja tänapäevast.

Esimese päeva pärastlõunal mindi koos Raadi kalmistule austama teenekaid raamatukoguhoidjaid ja õppejõude. Sügisesed kimbud ja leegitsevad küünlad jäid kaunistama Karl Morgensterni, Friedrich Puksoo ja väga populaarse õpetaja Elsa Kudu puhkepaika. Seisatuti lemmikõppejõu prof. Villem Altoa kalmu juures.

Endel-Eduard Pillau vilistlas-
õhtul mõistatusi esitamas

Õhtusel koosviibimisel vanas raamatukoguhuones Toomel, nüüdses TÜ Ajaloomuuseumis, tervitas tulijaid Aime Pärnakivi, soovides kõikidele head meeleolu. Kohvilaudades istuti kursuste kaupa, aeti mõnusat juttu, kuulati muusikat ning imetleti ruumide ilu. Kunagi oli see maja mõnele töö-, kõigile aga tarkuse ammutamise koht. Vaimukate raamatukogunaljadega esinesid vilistlased Aita Karjatse Eesti Akadeemilisest ja Viivi Kuuspere Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogust. Deviisi all “Naer on terviseks!” ergutas rahvast Milvi Tedremaa Eesti Meditsiiniraamatukogust.

Ülikooli õppejõudude kohta tehtud mõistatusi luges ette ja põnevusega ootas vastuseid Endel Pillau. Nendeks õigeteks osutusid professorid Villem Alttõa ja Paul Ariste.

Milvi Tedremaa ja Mari Kalvik tänasid kõigi nimel kokkutuleku algatusrühma, kinkides igaühele kauni väljaande “Eesti Rahvusraamatukogu ja tema raamatud” (1992).

Teine päev lõppes ekskursioonidega ülikooli- ja linnaraamatukogusse ning Eesti Rahva Muuseumi.

Ülikooli raamatukogus pakkus vilistlastele toredat äratundmisrõõmu näitus “Me õppisime Tartu ülikoolis bibliograafiat 1927–1988” (koostajad Ingrid Loosme, Lea Trikkant, Hilja Käsper, kunstnik Maarika Tang), mis arhiivimaterjali, trükiste ja fotode toel (kokku 201 eksponaati) andis vaid põgusa ülevaate nii õpetamise ajaloost, õppetöö käigust kui ka üliõpilasaegsetest ja hilisematest uurimustest. Näitust sai vaadata raamatukogu kataloogisaalis 22. septembrist 3. novembrini 1997. a.

Siinkohal on sobiv eksponeeritud ka temaatiliselt iseloomustada.

Vilistlaste aastakümnete jooksul valminud erialaseid uurimusi ja töid võiks rühmitada järgmiselt: raamatukogunduse teooria, meetodika, käsiraamatud ja õppematerjalid (H. Johani, L. Rass, H. Masing,

A. Kirsal, K. Kikas, M. Muru, M. Kalvik, E. Kudu), terminoloogia (H. Jürman), Eesti raamatu ja raamatukogude ajalugu (V. Viiret, E. Annus, K. Noodla, I. Loosme, K. Robert, R. Michelson, M. Kalvik, E. Aule, O. Esna), rahvusbibliograafia, trükiste statistika (L. Lao, L. Ploompuu, L. Püss, E. Annus, L. Laidvee, V. Adamson, A. Ainz), kataloogimis- ja süstematiseerimisküsimused (A. Kirsal), eriala- ja teemabibliograafiad (E. Vahesalu, V. Ennosaar, V. Kabur, L. Trikkant, V. Leek, E. Lang, S. Sügis), kollektiivbibliograafiad (K. Noodla, A. Pärnakivi, M. Kümnik, I. Jagomägi, H. Vares, I. Pelkonen), isikubibliograafiad (H. Laidvee, V. Kabur, L. Liblik, A. Valmas, A. Klaassen, I. Jagomägi), perioodika koondregistrid (V. Kabur), kirjavahetuse ja muude allikmaterjalide publikatsioonid (E. Aaver, A. Tering, I. Loosme), teaduse ajalugu (A. Tering, H. Tankler), biblioteraapia (M. Tedremaa), informatsioon humanitaarias (K. Noodla, L. Peep), raamatukogunduse päevaprobleemid (L. Peep), normdokumendid (L. Pärnoja), raamatukogude teatmikud (E. Lepik, L. Kask, A. Kirsal, L. Trikkant). Esitatu ei ole ammendav, kuid loetelu mitmekülgsus iseloomustab hästi ülikooli kasvandike tegevuspõldu raamatukogunduses, raamatuteaduses ning bibliograafias.

Mitmed eakad vilistlased ei saanud Tartusse sõita. Et neid kokkutulnutega ühendada, saadeti Tartust tervitused. Üks hilisem kirjakatke jutustab: "Suur tänu ilusa tervituse eest, mis jõudis meieni Tallinna vilistlaste kokkutuleku päeval Tartus. Samal päeval 26. [! 25.] sept. olime Tallinnas 6-kesi koos Helene kohvilauas: Vaime Kabur, Virve Ennosaar, Erna Langemets, Linda ja Helmi Masing. Hoolimata oma haigusest oli Helene reibas ja huvitatud meie praegusest elust ja tegevusest. Kogesime, et keegi meist ei olnud katkestanud oma sidet raamatuga, raamatukogunduse ja bibliograafiaga. Helene oli just täna [25.09.97] saanud Tartust tervitus-telegrammi, mille lugemine ergutas ja tõstis veelgi meie lõbusat meeoleu." (L. ja H. Masingu kiri M. Kümnikule ja K. Noodlale 13.04.98.)

Helene Johani

Vilistlaspäevadel oli korraldatud kogu seltskonna pildistamine, mida kasutati hästi ära ka sõpruskonniti ja kursuste kaupa (foto-
graaf Aldo Luud).

Algatusrühma liikmeid

Seminar-kokkutulek kui esimene sellelaadne lõppes üksmeelse hinnanguga, et see oli vajalik ja huvitav. Ühel meelel arvati, et raamatukogunduse ja bibliograafia eriala õpetamine tuleb Tartu Ülikoolis uuesti avada. Sidemete tihendamiseks ülikooliga soovitati astuda TÜ Vilistlaskogusse, et oleks esindatud raamatukogunduse ja bibliograafia eriala erinevate paikade kaudu üle Eesti. Sellest paluti mõelda energilistel eri asutustes töötavatel inimestel (E. Pillau, T. Saag, A. Valmas, A. Miks, L. Kask jt.). TÜ Vilistlaskogu Tartu koondise eesotsas ongi n.ö. meie mees — Vello Lään. (Teadaolevalt astusid Vilistlaskogusse veel E. Pillau, A. Valmas, M. Kümnik.) Koosolijaile pandi südamele, et kõik koos raamatukogude juhtkondadega rohkem hooliksid oma töötajaskonnast ka pärast teenistusest lahku-

mist ja koguksid eluloolisi andmeid ning mälestusi. Tartlased (vilist-laspäevade algatusrühmast M. Kümnik) lubasid jätkata tööd arvuti-andmestikuga kõigi Tartu ülikoolis raamatukogundust ja biblio-graafiat õppinute kohta. Avaldati soovi ja lootust, et kokkutulekuid korraldataks edaspidigi!

Vilistlaspäevade külaline ajakirja "Raamatukogu" tegevtoimetaja Ene Riet arvas, et üldjoontes talle vilistlaspäevad meeldisid.

Vilistlaste kokkutulek teostus tänu mitmete kultuuriasutuste ja paljude raamatukogude toetusele: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Valga Linnavalitsus, Eesti Spordimuuseum, AS Tartu Raadio, AS TEEK, Eesti Meditsiiniraamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu, O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogu, Eesti Hoiuraamatukogu. Sügav lugupidamine ja tänu heasoovlikkuse ning abi eest kuuluvad Tartu Ülikooli rektorile Peeter Tulvistele, ülikooli raamatukogu perele, eesotsas direktor Peeter Oleskiga ja TÜ Ajaloomuuseumile.

Rõõm vilistlaspäevadest, kokkutulnute elevusest ja südamlikkusest on jäänud tänini. Hoidkem siis ühtekuuluvustunnet ja sõprust!

Vilistlaspäevade teemal avaldatud kirjutiste loetelu

- L. Kivistik. Jälle Tartus ... // *Universitas Tartuensis* 31.10.97, 31: ill.
- K. Noodla, M. Kümnik. Raamatulembus ja Tartu võlu // *Viruskundra* : Võrumaa Teataja kultuurilisa (1997) 12, 4 : ill.
- E. Riet. Tartu Ülikoolis raamatukogundushariduse omandanute seminar-kokkutulek : [Ka vilistlaste meenutusi õppimis- ja tööaastaist: Laine Pärloja, Eela Pajupuu, Vello Lään, Milvi Tedremaa] // *Raamatukogu* (1997) 6, 39-40 : ill.
- K. Noodla, M. Kümnik. Vilistlaspäevadest Tartus // <http://www.utlib.ee> [nov.-dets. 1997].

Austatud

*Olete oodatud Tartu Ülikooli vilistlaste,
raamatukogundust ja bibliograafiat õppinute
seminar-kokkutulekule
25. ja 26. septembril 1997. a.,
mis toimub
Tartus
ülikooli raamatukogu konverentsisaalis W. Struve 1.*

Kava

NELJAPÄEV, 25. september

- kell 12.00 Avasõna *Peeter Olesk*
Tervitused
Kes me, vilistlased, oleme ...? Ülevaade
lõpetanuist küsitluslehtede alusel
Ella Kaur Maare Kümnik
- kell 13.30 Kohvipaus

Meenutusi stuudiumiajast
Õppejõud ja vilistlased
Kursusekaaslaste vestlusringid
- kell 16.30 Lahkunute austamine
- kell 19.00 Koosviibimine ülikooli vanas raamatukogus Toomel

REEDE, 26. september

- kell 10.00 Raamat, raamatukogu ja raha
Laine Peep
Kogude omamise ja kättesaadavuse
vahekorra-st nüüdisaja teadusraamatukogudes
Konrad Kikas
- kell 11.30 Kohvipaus

Vilistlaskogusse esindajate soovitamine

Kokkutuleku lõpetamine
- kell 13.30 Ekskursioonid: TÜ Ajaloomuuseum,
Eesti Rahva Muuseum,
Tartu raamatukogud

Näitus eriala õpetamise ajaloost ja
vilistlaste töödest

Kokkutuleku algatusrühm:

*Kaja Noodla, Maare Kümnik, Linda Kivistik, Hilja Käsper,
Lea Trikkant, Aime Naanuri, Aime Pärnakivi, Linda Kask,
Ella Kaur*

Tervitused

“Ammused unistused
olid ilusad unistused,
nad ei läinud täide,
aga mul on hea meel,
et nad mul olid.”

(R. J. Wallner)

Jõudu tööle! Aitäh meelespidamise eest.
Tartu mai '97

Inge Ujuetoa
1966. a. lõpetanu

Kahjuks ei ole võimalik osa võtta kokkutulekust 25.–26.sept.
1997. a.

Tervitusi kõigile 1961. a. lõpetanutele!
Kilingi-Nõmmes 8. sept. 1997. a.

Marta Talisaar
1961. a. lõpetanu

Lugupeetud Tartu Ülikoolis raamatukogundust ja bibliograafiat
õppinute kokkutuleku algatusrühm!

Täna teid lahke kutse eest! Kahjuks ei saa ma tervislikel põh-
justel kokkutulekust osa võtta.

Soovin teile head kordaminekut ja edu edaspidiseks!

Lugupidamisega
Tõravere 24.09.97

Vilma Kelve
õppejõud 1956–66

Ülikooli Raamatukogu vilistlaste kokkutulek.
Vahtralehesügisene tervitus Taaralinna! Jõudu teile raamatuko-
gunduse edendamiseks Eestimaal! Elame veel!

Kehra 25.09.97

Reet Raude
1967. a. lõpetanu

Austatud Tartu Ülikooli raamatukogunduse ja bibliograafia vilistlased!

Kultuuriministeeriumil ja Rahvusraamatukogul on rõõm tervitada kokkutulekust osavõtjaid, teid, kes te olete olnud aastakümneid ja olete ka täna meie raamatukogude tugisambad! Soovime teile jätkuvat tegutsemisindu ja mõtteeksust!

Lugupidamisega teie
Tallinn 25.09.97

Tiiu Valm

Austatud kolleegid!

Kui mina raamatukogundust õppima läksin, oli eriala juba ammu Tallinnasse toodud. Ja ometi on mul õnne olnud Tartu ajastust osa saada läbi kõigi teie. Aitäh selle eest, olgu see olnud kahesilma-vestlus või kuulatud loeng, sõbralik soovitus või asjalik märkus. Ja lisaks kõik see, mida te päevast päeva olete teinud.

Tänu ja parimate soovidega tulevikuks
teie kõigi kaudne õpilane
Tallinnas 24.09.97

Kalju Tammaru

Suur tänu meelespidamise ja kutse eest! Ja et postkastis oli ka teine ümbrik teise kutsega, siis oleks tore olla neli päeva järjestikku Tartus. See rõõmustas väga, kuid teistpidi tegi meele kurvaks. Sest pärast luumurdu ja pikka haiglasolekut olen väga piiratud liikumisega. Pean ootama, et jalg kosuks. Sel korral jääb Tartus käimata.

Soovin head kordaminekut kõigele, mis toimub 23.–26. septembrini [23.–24. septembril toimus Tartu Ülikooli Raamatukogu 17. teaduskonverents] ja tervitan kõiki osalisi. Tervitusi paljudele (nopin kutsekaartidelt nimesid): Kaja Noodla, Lea Trikkant, Elna Hansson, Malle Ermel, Laine Peep, Ella Kaur, Peeter Olesk ... Ei, ei, ärge seda loetelu kohustuseks võtke!

Tervitustega
Mustamäe all 17.IX 1997

Hans Jürman
1955–56.a. õppinu

Kallid kolleegid!

Tervitan teid ja õnnitlen selle kokkutuleku puhul, mis on korraldatud raamatukogunduse ja bibliograafia arvamise puhul Tartu Ülikooli õppeainete hulka 1927. aastal. Mina õppisin oma põhiainete kõrval ka Puksoo loetavaid aineid. Olin tema esimesel loengul 1927. aastal ja võtsin neist osa ülikooli lõpetamiseni 1931. aastal: kuulasin kõik loengud, võtsin seminaridest osa ja sooritasin nõutavad eksamid.

F. Puksoo oli minu õpetaja ja kolleeg. Tema inspireeris mind ka loomingulisele tegevusele.

Ülikooli õppejõuna raamatukogunduse ja bibliograafia alal olin tegev 1945. aastast kuni 1950. aastani. Mul olid head abilised, eriti Kaja Noodla. Õppetöö toimus mul kohakaasluse alusel, olin Rahvusraamatukogu, sel korral Riikliku Avaliku Raamatukogu direktoriks. Need üliõpilased, kes olid valinud vastavad ained, hakkasid saama kolmandast kursusest erialaseid loenguid ja seminare. Üliõpilased inimestena olid haruldaselt meeldivad ja hindasid kõrgelt oma eriala. Nad organiseerisid bibliograafiringi, kus arutasime mitmesuguseid probleeme. Suhtlemine meie vahel oli väga heatahtlik. Statsionaarsete üliõpilaste kõrval oli terve rida neid, kes andsid eksamid eksTERNIDENA.

Ma oleksin hea meelega teie hulgas ja jagaksin teiega elurõõmu, kuid minu pikaajaline raske haigus, mis võttis nägemise, ei ole võimaldanud mul juba üle kümne aasta väljas liikuda.

Kõike head soovides teie

Tallinnas 23. sept. 1997. a.

Helene Johani
1931. a. lõpetanu
õppejõud 1945–50

Ettekanded

Kes me, vilistlased, oleme ...?*

Ülevaade lõpetanuist küsitluslehtede alusel

Ella Kaur, Maare Kümnik

26. jaanuaril 1927. aastal toimus Friedrich Puksoo esimene loeng raamatukogundusest. "See on esimene juhus Tartu Ülikooli ajaloos, kus ültähendatud aine [raamatukogu-asjandus] teiste ainete kõrval figureerib" kirjutatakse "Päevalehes" ja lisatakse "... siin tahetakse ka raamatukoguhoidjaid ja -korraldajaid ette valmistada. [...] Mujal aga on ülikoolide jt. õppeasutuste juures vastavad õppetoolid. Nii on näiteks Müncheni ülikoolis kaks professuuri raamatu- ja raamatukoguasjanduse alal" [1]. Samas selgitatakse ka raamatukogu- ja bibliograafiateadmiste vajalikkust igale kõrgharidust taotlevale inimesele.

Raamatukogunduse ja bibliograafia õpetamisest Eestis on kirjutatud mitmeid töid [2]. **Ülevaadet kõikidest inimestest**, kes raamatukogundust ja bibliograafiat õppisid, aga ei ole.

Käesolev pilguheit Tartu Ülikooli kasvandikele, kes lõpetasid raamatukogunduse ja bibliograafia põhi- või lisaerialana, püüab välja tuua neid inimesi ja mõndagi edasi anda nende püüdlustest ja saavutustest.

Töö algallikaks on olnud K. Noodla koostatud kartoteek ülikooli lõpetanutest a. 1945–1967, proseminaritöid teinutest ja alamastme eksami sooritanutest a. 1929–1944 isiku nime(de), lühimärkmetega erialaeksami sooritamise või proseminaritöö esitamise kohta ning töökoha nimetamisega 1967. a. seisuga. Nende andmetega alustati tööd kaasaegselt — arvutiga, kutsudes appi ühe arvutiasjatundja (Eve Kümnik) ja ühe üliõpilase (Liina Kümnik).

Uute andmete saamiseks koostati **küsitlusleht**, millega teavitati küsitletavaid kavandatavast kokkutulekust. 22 küsimuse või arvamusalalduse hulgas koos nn. allküsimustega on rida eluloolisi

* Käesolev on täiendatud ja täpsustatud variant varem avaldatust: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat, 9 : 1997. Tartu, 1998, 95–104.

Ella Kaur on O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogu tehnikaosakonna juhataja, 1960. a. lõpetanu.

küsimusi ja ka selliseid, mis lehe koostajate arvates pidid aimu andma sellest, miks asuti õppima raamatukogundust ja bibliograafiat, miks jäädigi raamatukokku tööle, miks lahkuti ja kas üldse oli kasu omandatud erialast edaspidises elus. Selle küsimustiku järgi koostati arvutiprogramm, et oleks võimalik andmeid sorteerida mitme tunnuse järgi: nimi (nimed), aadress, sünniaeg, surmaaeg, sünnikoht, praegune elukoht, üld- või erialakool ja lõpetamise aasta, TÜ-s õppimise aeg ja õpitav eriala, töökoht (-kohad, kuhu suunati, kus juba töötati ja kuhu asuti omal soovil/võimalusel), viimane töökoht koos ametiga, tööalane elukäik (jutustav, seletav), tunnustused, teaduskraad, õppevorm või -viis, tööaastate hulk. Andmebaasis esitatakse ka isiku kohta avaldatud kirjutised, kui see on võimalik.

Raamatukogunduse ja bibliograafia eriala õppinutest ja lõpetanutest on loodud ülikooli raamatukogu teadusbibliograafia osakonna valduses (ruum 270/271) **arvutiandmebaas ProCite**'is (tähis **VILIST**), mida pidevalt täiendatakse.

Andmebaasis on seisuga 5. november 1998 315 isikut: 252 naist ja 63 meest. Nimestik ei pruugi veel olla ammendav. Arhiivi- ja ka bibliograafiatöö jätkub. Manalateile länuid on palju ja selgitamata daatumeid esineb rohkesti, sest keerulised ajaloosündmused on eesti rahva pillutanud üle maailma laiali.

Vilistlastele saadeti välja 173 küsitluslehte, tagasitee nende läbitöötamise ajaks (september 1997) oli leidnud 125 lehte, seega 72,25%, mis on hea tulemus. 1998. a. kevadel lisandus veel 2 vastust. 3 inimesele saadetud küsitluslehed tulid tagasi märkusega, "adressaat tundmatu", 3 inimest oli jäädavalt lahkunud ja 3 on vaimselt haiged. Kahjuks on siiani laekumata mitme kokkutulekut igati toetanud inimese vastused. Küsitluslehti ootame tagasi nüüdki veel!

Kokkutuleku korraldamisse suhtus positiivselt 100 vastanut (80%), eitavalt ja erapooletult 7 inimest (0,06%), mitu (12) jätsid vastuse võlgu (ca 10%), kahjatsust, et ei ole võimalik üritusest osa võtta (halb tervis, majanduslikud raskused, oluline ärasõit) väljendati 6 vastuses. Paljud väljendasid soovi kohtuda õpingukaaslaste ja õppejõududega ning mõnusalt vestelda. Vaime Kabur kirjutab: "Kokkutulek on kindlasti vajalik, sest eriala enesehinnang on madal ja väärtustamata."

Küsitluslehtede järgi on võimalik pilku heita **125 isikule** ja proovida vastata küsimusele "**kes me, vilistlased, oleme ...**".

Vastanutest on **naisi** 113 ja **mehi** 12.

Vanim vilistlane on 88 aastane, noorim 46, **keskmine vanus** on seega 67 aastat! Suurima rühma (45 inimest) sünniaastaiks on 1935, 1936 ja 1937, kõige vanem on sündinud 1909. ja noorim 1951. aastal.

Kust me tulime? Tartu Ülikooli tuldi õppima üle Eesti 31 paikonnast, mõned väljastpooltki. Enamik oli lõpetanud keskkooli või gümnaasiumi, kuid ka pedagoogilise, kultuurharidusala- ja õhtukeskkooli või tehnikumi. 2 isikut olid varem lõpetanud kõrgkooli Tallinnas. Pedagoogilise kooli lõpetanuid oli 5. Tallinna Kultuurharidusala Koolis õppinuid oli 11, kes oma erialaks juba siis olid valinud raamatukogunduse. Enim üliõpilasi pärines Tallinnast (39), siis Tartust (15) ja Viljandist (12). Pärnust tuli 7, Rakverest, Türit, Rāpinast, Vastseliinast ja Väike-Maarjast — igast 3, Abjast, Haapsalust, Otepäält, Raplast, Tõrvast, Valgast, Võrust — 2. Ambla, Elva, Kilingi-Nõmme, Kiviõli, Kunda, Kuressaare, Leningrad, Mustvee, Märjamaa, Petseri, Puru, Põlva, Tapa, Toms (Podgornoje Kk), Vändra on esindatud 1 inimesega. Vastamata on 8 isikul, kes küsimuses kooli lõpetamise kohta on mõtelnud ülikooli.

Mida ja mil viisil me õppisime? Paljud õppisid Tartu Ülikoolis mitut eriala. Raamatukogundus ja bibliograafia oli lisaeriala aastatel 1927–1950 ja hiljem, 1970-ndail ning isegi 1980-ndail. Käsitletavat eriala põhierialana õpiti aastail 1954–1960, kui ülikooli võeti vastu kaks kursust statsionaari ja paralleelselt ka kaugõppesse. Neid oli 83, seega 66,4%. Järgnesid eesti filoloogia koos raamatukogunduse ja bibliograafiaga — 14 (11,2%), inglise filoloogia raamatukogunduse ja bibliograafiaga — 11 (8,8%), saksa filoloogia raamatukogunduse ja bibliograafiaga — 8 (6,4%), filosoofiateaduskonna valikained (ajalugu, sotsioloogia, filoloogia, lisaks bibliograafia) — 4 (3,2%), ajalugu ja raamatukogundus ning bibliograafia — 2 (1,6%).

Küsitluslehele vastanuist oli kaugõppe teel lõpetanuid 65 ja statsionaarselt õppinuid 60, mis ongi loogiline, sest kaugõppevorm oli pidevam.

Kaks kõrgharidust eri aegadel on ülikoolis omandanud 8 inimest (6,3%): Eva Aaver, Virve Adamson, Kaljo Lepik, Eve Leping, Laine Peep, Endel-Eduard Pillau, Tiiu Raju ja Lea Trikkant.

On olnud soov **teadust** teha. Aspirantuuris õppis 9 inimest. Teaduskraadi on kaitsnud 10 (8%): Endel Annus (1975 fil knd), Helgi Liin (1969 fil knd), Vambola Lillemäe (1973 aj knd), Mari Kalvik

(1984 fil knd), Vello Lään (1968 fil knd), Hain Tankler (1983 aj knd), Arvo Tering (1986 aj knd), Anne Valmas (1997 fil mag). 1993. aastal kaitsi kaks magistrikaadi: raamatuteaduse alal Kyra Robert ja raamatukogunduse (senini ainult üks !) Ruth Michelson.

Miks asuti õppima raamatukogundust ja bibliograafiat? Sellele küsimusele vastasid peaaegu kõik — 116 vastust, vaid 9 lehte on vastusetä. Domineerisid järgmised motiivid:

- raamat, armastus raamatu vastu, raamatute rikas ja rahulik maailm, humanitaarsed kalduvused (näiteid: “Rikkalik kodune raamatukogu”; “Minu isa oli enne sõda üks suuremaid bibliofiile. Kasvasin üles keset raamatuid.”.); huvi kirjanduse, lugemise, kultuuri ja keelte, ka ajaloo vastu; raamatu ja hariduse väärtustamine kodus — 61,
- töötamine raamatukogus, huvi raamatukogude vastu (meeldiv õhkkond), meeldiv eriala — 63,
- bibliograafia tähtsuse mõistmine ajendatuna prof. G. Suitsu kirjanduse loengutest — 1,
- kooliõpetajaks saada ei tahetud või ei olnud mõeldavgi “ideoloogilise sobimatuse” tõttu — 12,
- uus eriala ülikoolis (a-st 1954) — 5,
- juhus — 4,
- Tartu ülikooli aura ja kõrghariduse taotlus — 2,
- kergeim pääsemisviis Vene sõjaväest — 1.

Tundub, et otsus eriala valikuks tehti argumenteeritult: uus eriala Tartu Ülikoolis — ainult 5 isikut toimus selle järgi, juhuse hooleks on asi jäänud vaid 4 korral. Oluliseks on peetud kolleegi või sõbra soovitus, kes varem on raamatukogus töötanud või seda eriala õppinud, kes on tundnud selle töö völu (8 juhul). Paljud juba töötasidki raamatukogus.

Küsimusele, **kas eriala oli/on meelepärane**, vastati napilt, üksnes sõnadega “on”, “ja”, “jah” — 24 korral. Vastamata on jäänud 7 lehel.

Iseloomulikumaid põhjendusi:

- lihtsalt on meelepärane — 20,
- meeldib töö/suhtlus raamatuga — 18,
- meeldib kontakteeruda lugejaga — 16,
- võimaldab pidevat enesetäiendamist ja -arendamist — 18,
- omandatud teadmiste mitmesugused rakendusvõimalused, näiteks, pedagoogina, uurijana, toimetajana — 7,

- eriala avarus ja hargnevus, huvitavus, loovus ja vaimsus — 8,
- meeldivad õpingukaaslased, õppejõud ja inimesed raamatukogunduses — 5.

Erialase töö negatiivsete tahkudena on nimetatud: ühiskondlik, majandusalane ja massitöö (3), “nõukogudeaegsed tobedused”(1), üksluisus (1), “igivana töökorraldus — nagu 100 aastat enne mind”(1)!

Aastaid ühes ja samas raamatukogus on töötanud 26 inimest (ligi 21%): Tartu Ülikooli Raamatukogus 7, Eesti Rahvusraamatukogus 5, Tartu Linna Keskraamatukogus 4, Eesti Akadeemilises Raamatukogus 2, Eesti Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonnas, Eesti Meditsiiniraamatukogus, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogus, Vabariiklikus Tehnikaraamatukogus, Abja, Kallaste, Kehtna ja Põltsamaa raamatukogus igaühes 1. See viitab meelepärasele töökohale ja eriala sobivusele.

Kas stuudiumi ajal või hiljem oli sellist, **mis andis suuna või teadmised kogu eluks?** See küsimus sulas eelmistega osaliselt kokku, kuid eeldati vastajate süvenenumat mõtisklemist. Vastamata jäeti 59 juhul (47,2%), kuid rohkem kui pooltes vastustes leidub väga toredaid arvamusi:

- armastus raamatu, kirjanduse ja ajaloo vastu, lugemishuvi, uus raamat — 18,
- teatmekirjanduse avastamine ja hindamine, informatsiooni otsimisviisid neist ja üldse raamatukogudest — 14,
- silmaringi arendamine, mitmesugused lugemisviisid (diagonaal-), pidevad õpingud, täiendõpe — 9,
- vaimsus, Tartu vaim, ülikool, erialaõppejõudude erudeeritus — 7,
- raamatukogude ja bibliograafiate liigitussüsteemides peegelduv inimõtte areng — 4,
- kohusetunne, täpsus ja põhjalikkus — 4,
- suhteliselt suured reisimisvõimalused (ka maailma raamatukogud) — 3,
- üldkultuuriline informatsioon, kultuuriloolised teadmised raamatukogudest, ka Eesti Vabariigist [1918–1940] seoses ajakirjanduse bibliograferimisega — 2,
- pidada haridust ja haritust enamaks kui raha — 2,
- suhtlemisvõimalused kultuursete inimestega; rõõm, kui oled saanud lugejat aidata — 2,
- eriala mitmekesisus teadmiste ja töö poolest — 1.

Kas oled saanud teha erialast karjääri? Sellele küsimusele vastati vähe, ilmnos raamatukoguhoidjate tagasihoidlik loomus — pürgimine kõrgemale ei ole olnud ega ole unistuste tipp. Vastamata jäeti 28 korral. 47 vastajat arvas, et tehti karjääri, kui sellena arvestada pidevat tõusu ametiredelil. 50 korral vastati eitavalt, näiteks, “ei teinud, ega tahtnudki teha”, “selles asutuses [Raadiomaja] ei olnud oma erialal võimalik tõusta”, “karjäär” lõppes aspirantuuri juhendaja surmaga”. Paaris vastuses leidis vihjeid poliitilistele takistustele karjääri tegemisel: “ei kuulunud NLKP-sse”, “ei, karjääris tõus ja langus seoses 40 kirjaga”. (Vt. rmt.: S. Kiin, R. Ruutsoo, A. Tarand. 40 kirja lugu. Tallinn, 1990.)

Kes on olnud see inimene, kellelt oled raamatukogutöös nõu saanud/võinud küsida? 57 korral on vastatud konkreetsetl, nimesid üles lugedes. 24 vastuses aga üldistavalt, väljenditega “paljudelt”, “direktorilt”, “teadusdirektoreilt”, “osakonnajuhatajalt”, “kolleegidelt”, “eesti raamatukogunduse *grand old lady*'d ning *man*'id”. Vastati ka nii: “nõu küsida meeldib paljudelt, sest inimeste teadmised ja hoiakudki on erinevad — hea on kiiresti mõnd fakti teada saada või enda arvamust vaagida” jms. Nimede ja lisamärkustega “jt.”, “jt. headelt kolleegidelt” on 16 vastust. Vastamata on jäänud 21 küsitluslehte. “Ei ühtegi” on vastanud 2 isikut. “Nõu vajatakse rohkem teaduse alal, mitte praktilises töös” arvab 1 vastaja ja teine — “põhjalikust, sügavuti tööst ei oldud huvitatud”. Abilisena ei ole kedagi vajatud, sest “olen pidevalt teisi juhendanud” on ka üks vastus.

Konkreetseid isikuid on nimetatud 86. Enim on mainitud järgmisi: Kaja Noodla (26 korda), Elsa Kudu (13), Helene Johani (9), Voldemar Miller (8), Arda-Maria Kirsell (7), Helmi Masing (6), Vaime Kabur (5), Linda Kask (5), Linda Ploompuu (5), Tiiu Erleman, Konrad Kikas, Kyra Robert, Ivi Tingre ja Kaljo-Olev Veskimägi (kõiki 4 korda). Järgneb pikk rida vanemate ja tuntud kolleegide nimesid, kuid ka uusi, noori spetsialiste erinevatest raamatukogudest ja erineva ettevalmistusega, näiteks Tiiu Reimo Eesti Akadeemilisest Raamatukogust, Ülle Soosalu Eesti Rahvusraamatukogust, Katrin Gottlob Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogust, Hermann Liebaers Belgia Kuninglikust Raamatukogust.

Abilistena nimetatakse mitut asutust ja raamatukogu, näiteks patendialase uurimistöö ja informatsiooni instituuti Moskvast, Rahvusraamatukogu osakonnajuhatajaid, peabibliograafe ja metoodika-

osakonna töötajaid, Tartumaa Keskraamatukogu, Kallaste Raamatukogu juhte, kolleege Hiiumaalt, lugupeetud TÜ õppejõudusid.

Enamasti on abi küsitud oma raamatukogu vanematelt ja kogunud töötajatelt ning endistelt õppejõududelt-praktikutelt.

Kas õpitud eriala valmistas pettumuse ja miks? Selge ja loodetud vastuse "ei valmistanud" andis 77 küsitletut. 29 inimest jättis vastuse võlgu.

Vastustes leidis mitmesuguseid arvamusi, millistest siinkohal esitatakse mõningaid. "Teise erialana ei valmistanud pettumust" on 1 vastus. 9 vastust on majandusliku taustaga "palk oli nigel, võrreldes teiste asutustega", samas hinnang erialale ei pruugi halb olla. Erialas pettumust ei ole märgitud, kuid on lisatud mõningaid negatiivseid jooni, näiteks: "midagi erilist ei lootnud", "eriala ei valmistanud pettumust, aga mõned inimesed küll, kes sel alal töötavad", "tegelikkus oli oodatust hallim ja tuimem", "töö oli liiga "kinnine" — 8 tundi järjest iga päev", "sisetöö ei sobinud", "kasvasin sellest üle", "võõrkeelte tundmise nappus". On ka igati rahulolevaid vastuseid: "olen väga rahul töö ja erialaga", "valmistas rõõmu", "isegi imestan, et [olen] ikka veel siin" s.o. raamatukogus.

Miks lahkusid erialaselt töölt? 25 vastajat sõnastas vastuse täpselt — "ei lahkunud". 15 inimest läks pensionile. Esitatud küsimusele ei reageerinud 56 vastajat, sest nad ei lahkunud. Nii on erialale truuks jäänud 96 (ca 76%). 23 vastajat lahkus erialaselt töölt, loetledes põhjustena samaaegselt mitut asjaolu: madal tötötasu ja ebasobiv tööaeg — 9 korda, elukoha vahetus — 3, harukogu likvideerimine — 2, halb tervis — 2, uute huvide tekkimine ja kaalutlused edukamaks tööks mujal, "komistamine" teaduse otsa — 4, kõrvalülesannete ebameeldivus — 2, tööalased ümberkorraldused, teoreetilise töö raskused, kehv võõrkeelteoskus — 2, mitu koondamist ja üks konfliktne direktor — 1, raamatukogus ei hinnatud enam (a. 1989) erialateadmisi — 1, ametikoha loovutamine nooremale kolleegile — 1, pakuti tööd teisel alal (ajakirjandus, kirjastamine, raamatukaubandus, muuseum) — 4, määrati kultuuri-osakonda — 1, minek valitavale ametikohale — 1.

Esmapilgul ootamatu varjundi andis vastus "ei ole erialasele tööle läinudki"! Neid inimesi on tõepoolest kuus.

Vastused kinnitavad eriala valiku sihiteadlikkust, õpitu ja töö kokkukuuluvust ning raamatukogunduse ja bibliograafiateadmiste ja -oskuste kasutamisevõimalusi ka muudel aladel.

Millisel tööalal oled saanud rakendada õpitud või praktilises tegevuses omandatud erialateadmisi ja -oskusi? Küsimuse formuleerijad ootasid vastuseid just teistele erialadele siirdunuilt. Vastamata on jäetud 51 korral, mis osutabki sellele, et jätkuvalt töötatakse või töötati raamatukogudes. Paljud peavad oma vastustes silmas raamatukogu erinevaid töövaldkondi, näiteks bibliograafia-, info- ja teatmetööd, üliõpilaste-praktikantide juhendamist, maaraamatukogude metoodilist juhendamist.

Teistest tööaladest nimetati järgmisi: pedagoogiline töö — 11, teadustöö — 8, ajakirjandus — 3, raamatukaubandus — 3, muuseumid — 3, kirjastustöö — 2, giiditöö — 1, kino — 1, tehnoloogiliste ja tehniliste küsimuste lahendamine tööstuses (standardid) — 1.

Rõõmustav on, et pedagoogina raamatukogunduse alal töötavad Mari Kalvik (dotsent TPÜ infoteaduste osakonnas) ja Mati Muru (Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedri juhataja). Lektoritena omal ajal Tartu Ülikoolis (vt. lk. 5 ja 6) ja viimastel aastatel Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonnas on rakendatud mitmeid vilistlasi (A.-M. Kirsnel, L. Pärnoja, M. Horma jt.), kuid küsitluslehtedel see, kahjuks, ei kajastu.

Raamatukogunduse ja bibliograafiateadmiste ning -oskuste rakendusvõimalused erinevatel tööaladel annavad erialale kaalu juurde.

Raamatukogus töötatud aastad? Mäрге on tegemata 8 isikul, neist 6 vilistlasel ei olegi neid, sest nad on kohe asunud teisele alale. Täisaastate ja kuudega on vastanud 117 küsitletut. Väga pikk raamatukogustaaž on Endel Annusel (ligi 56 aastat), Virve Adamsonil (49), Elga Kuusmannil ja Ellen Sarvel (48), Virve Ennosaarel (47). 46 aastat on töötanud 3 vilistlast (Ellen Aare, Virve Kaints, Arda-Maria Kirsnel), 45 aastat — 5, 40 aastat — 11, 37 aastat — 13, 36 ja 32 aastat — kummalgi 8 isikut. Keskmine tööaastate näit on 31,3 aastat.

Õpingutejärgset **töökohaga kindlustatust** ja võimalusi oma valikul ametikohta leida vaadeldi järgneva 3 küsimuse kaudu.

Töökoht, kuhu suunati? Suunamist kinnitab 52 statsionaaris õppinut (ca 42%). Tallinna raamatukogudes ja muuseumides leidis töökohta 22 inimest. 13 lõpetanud asus tööle Tartus, ülikooli- ja linnaraamatukogus. 17 noort suunati rajooni-, linna- ja lasteraamatukogudesse üle Eesti. Suure osa esimesteks ametikohtadeks olid raamatukoguhoidja (13) ja bibliograaf (9), kuid ka raamatukogu juhataja (14), osakonnajuhataja (4). 1 lõpetanu suunati kohe raamatukogude inspektoriks. Tallinna suunatuist vahetas hiljem töökohta

19, Tartu omadest 10, muude paikade raamatukogudesse suunatuist tegid seda kõik.

Kus töötasid õppimise ajal? Vastajaid oli 79. Tallinna raamatukogudes, infobüroodes ja teadusasutuste raamatukogudes töötas 29 kaugõppijat, Tartus 23 inimest, kõik raamatukogudes. Eesti erinevais raamatukogudes töötas veel 27 õppijat. Oldi töö ajalehetoimetustes, koolides, kirjastuses, raamatukaupluses, muuseumis, TÜ kaatedrites, tehastes, ELKNÜ rajooni- ja EKP linnakomiteedes. Kellena neis asutustes töötati, on sageli jäänud märkimata, kuid pingerida kulgeb raamatukogude inspeksiooni juhatajast, teadurist ja standardiinsenerist raamatukoguhoidjani küla- ja kooliraamatukogus, kooliõpetajani ning korrektorini.

Küsitluslehtedele vastas 65 kaugõppijat, neist 50 oli õppimisajal ja sageli ka enne seda töötanud raamatukogus. 15 kaugõppijat töötas ülal loetletud erinevail töökohtadel. Kaugõppijatel oli kohustuslik töötamine raamatukogus, mis mõnikord osutus võimalikuks alles õpingute viimastel aastatel.

Kuhu asusid omal soovil/võimalusel? Küsimusele vastajaid oli 73. Tallinnasse asus 24, Tartusse 27 ja muudesse paikadesse (Abja, Antsla, Haapsalu, Kallaste, Kehtna, Kilingi-Nõmme, Metsküla, Mustla, Otepää, Põltsamaa, Pärnu, Rakvere, Rapla, Räpina, Võru raamatukogu) 22 inimest. Omal soovil otsisid töökoha nn. vabadiplomiga lõpetanud, kuid esimesel sobival võimalusel ka teised, seega suunatud lõpetanud. Põhjendatud lahkumissoovi korral ei rakendatud kohustuslikku suunamisaega.

Küsimusele "**missugustes raamatukogudes või infoasutustes oled veel töötanud?**" on üldiselt hoolega vastatud, kuid see keeruline ametiasutuste rida võimaldab fikseerida vaid üldpildi ühelt kohalt teisele liikumisest enam-vähem samades suhtarvudes nagu eelmiste vastuste puhul: Tallinnas 26 raamatukogus ja infoasutuses ning 13 muus asutuses või nende raamatukogudes, näiteks haiglas; Tartus vaid 7 raamatukogus ja teadusasutuses, mujal Eestis 23 raamatukogus. See ei tähenda, et üks ja sama isik oleks olnud sagedane kohavahetaja. Suuremad valikuvõimalused olid Tallinnas infoasutuste näol.

Praegune ja/või viimane töökoht? Raamatukogudes töötasid pooled (62) vastanuist, muudes asutustes 23, pensionile jäänuid oli 37 (incl. 1 koondatu ja 1 1 grupi invaliid). 1997. a. suvest septembrini 1998 on jäädavalt lahkunud 3 vilistlast, kes küsitluslehele olid vastanud: Kyra Robert, Tiia Vahtra ja Endel-Eduard Pillau.

Kõige rohkem vilistlasi töötas Eesti Akadeemilises Raamatukogus — 10. Järgnevad Tartu Ülikooli Raamatukogu — 8, Eesti Rahvusraamatukogu — 6, O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogu (koos harukogudega) — 6, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu — 4, Eesti Meditsiiniraamatukogu — 3, Eesti Kirjandusmuuseum — 3, Kallaste Raamatukogu — 2. Ühekaupa töötas vilistlasi üle Eesti erinevate kohtade raamatukogudes: Abja, Kehtna, Kärkla, Mustla, Põltsamaa, Pärnu, Pärnu-Jaagupi, Rapla, Tallinn, Tartu, Valga, Viljandi.

Vilistlased töötasid/töötavad niisugustel ametikohtadel, mis eeldavadki raamatukogunduse ja bibliograafia-alaseid teadmisi: direktorite/juhatajatena — 5 (Malle Jürgens Mustamäe 2. Raamatukogus, Heino Porgasaar Kallaste Linnaraamatukogus, Ellen Sarv Abja-Paluoja Linnaraamatukogus, Milvi Tedremaa Eesti Meditsiiniraamatukogus, Salme Vainlo Valga Keskraamatukogus), arendusjuhina — 1 (Linda Pärnoja Eesti Rahvusraamatukogus [kuni september 1998]), osakonna juhatajatena — 9, filiaali juhatajana — 1, sektori-juhatajatena — 5, pearaamatukoguhoidjana — 2, v-raamatukoguhoidjana — 18, v-bibliograafidena — 3, raamatukoguhoidjana — 9, bibliograafidena — 1, v-toimetajana — 1, teabeinseneridena — 2, teaduritena — 3. Ametikoht on märkimata 3 vastajal.

23 muudes asutustes töötavast vilistlasest on rakendunud järgmiselt: õpetajad ja õppejõud — 7 (neist 2 — M. Muru ja M. Kalvik oma erialal (vt. lk. 28), teised 5 koolides: Inge Uuetoa matemaatika-õpetaja Tartu Kunstigümnaasiumis, Alo Ritsing H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis, Taimi Saag Võru Tööstustehnikumis, Tiiu-Rosalie Tärnov loodusteaduste ja geograafia õpetaja Vaeküla koolis, Helvi Piirson inglise keele õpetaja Tartus), muuseumitöötajad — 4, toimetusetöötajad — 3, infotöötajad — 2, peadirektor — 1, müüja, vahendaja, kassapidaja (seoses ajakirjanduse ja raamatukogudega) — 3, arhiivimaterjalide korrastaja — 1, operaator — 1, personalijuht — 1, valvur — 1.

Tunnustused ja autasud. Raamatukogurahva loomupärane tagasihoidlikkus ja küllap ka praegune mentaliteet eelnenud aastate esiletõstmiste hindamisel on väljendunud järgmiselt: vastamata on 34 isikul, 27 isikut on märkinud üldsõnaliselt "aukirju", seega on konkretiseerimata ca 49% vastustest. Isikul, kes on saanud hiljem kõrge tunnustuse osaliseks, ei ole maininud varasemaid aukirju, tänuavaldusi ja kiituskirju. Kokku on siiski esitatud 31 mitmesugust tunnustusviisi varasemaist aastaist ja iseseisva Eesti Vabariigi omi.

Nii **erialaseid** kui ka **riiklikke tunnustusi** saanud nimetatakse järgnevalt ikka vaid küsitluslehele vastanute hulgast.

Nõukogudeaegseid autasusid, märke, medaleid ja nimetusi:

- NSV Liidu Ministrite Nõukogu preemia — L. Peep (1983); NSV Liidu Kultuuriministeeriumi rinnamärk “Raamatupropagandist” — L. Teder,
- Eesti NSV Kultuuriministeeriumi ja Riikliku Ametkondadevahelise Raamatukogukomisjoni Büroo “Raamatukogutöötajate teene-medal” — 5 (A. Karjatse, E. Kaur, A. Klaassen, M. Laos, E. Ojasoo),
- rinnamärk “Eesti NSV kultuuritöö eesrindlane” — 20,
- rinnamärk “Haridustöö eesrindlane” — H. ja L. Masing,
- Nõukogude Eesti preemia — E. Aaver (1982),
- Eesti NSV teeneline kultuuritegelane* — 8 (E. Annus (1990), V. Kabur (1976), L. Kask (1987), L. Peep (1975), K. Robert (1990), M. Tedremaa (1987), I. Tingre (1982), H.-A. Toome (1985)),
- Eesti NSV teeneline kunstitegelane — A. Ritsing (1982),
- Eesti NSV teeneline ajakirjanik — V. Lillemäe (1986),
- Eesti NSV rahvakunstnik — A. Ritsing (1988),
- Eesti NSV Ajakirjanike Liidu aastapreemia laureaat — A. Miks (1980),
- personaalpension — L. Peep.

Mitmeid südamelähedasi erialaseid tunnustusi on sisse seatud seoses Eesti Vabariigi taasiseseisvumisega. 1988. aastal alustas uuesti tegevust Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (ERÜ).

- ERÜ auliikmed** — 6 (E. Annus, V. Kabur, H. Kulpa, H. ja L. Masing, I. Tingre),
- ERÜ teenetepreemia — A.-M. Kirsnel,
- ERÜ aastapreemia laureaadid — 4 (K. Robert, M.-E. Klaus, E. Vahasalu, A.-M. Kirsnel, H. Riives),
- Friedrich Puksoo auhind*** — 5 (E. Annus 1991 ja 1996, V. Kabur 1990, K. Robert 1992, I. Loosme 1993, A. Tering 1995),

* Eesti NSV teenelised kultuuritegelased on ka H. Johani (1965), H. Jürman (1980), K. Kikas (1975).

** ERÜ auliikmed on ja on olnud ka H. Johani, K. Noodla, H. Jürman, E. Kudu, H. A. Lövi, I. Noppel.

*** Friedrich Puksoo auhinna on pälvinud veel K. Noodla (1990) ja K.-O. Veskimägi (1997).

- Friedrich Puksoo auhinna konkursil esile tõstetud — 4 (K. Robert 1991, A. Ainz 1993, A. Tering 1994 ja 1997, A. Valmas 1995, H. Tankler 1996).

Mitu Eesti teadusasetust ja kõrgkooli on oma **medalitega** austanud ka oma raamatukoguhoidjaid ja teisi töötajaid:

- Eesti Teaduste Akadeemia aumedal — E. Annus,
- Tartu Ülikooli väike medal — M. Kümnik, T. Aav,
- Tartu Ülikooli arstiteaduskonna teenetemedal — M. Tedremaa,
- Tallinna Polütehnilise Instituudi väike teenetemedal — H. Liin,
- Professor Gerhard Rägo mälestusmedal — I. Uetoa.

Eesti Vabariigi autasusid ja tunnustusi on mitmeid:

- Eesti Vabariigi Kultuuriministri tänukiri — A. Klaassen (1996),
- Ajakirjanike Liidu aastapremia laureaat — A. Miks (1992),
- Avatud Eesti Fondi preemia — E. Annus (1993),
- Avatud Eesti Fondi iseseisvuspäeva eripremia — E. Annus (1994),
- Eesti Kultuurifondi auhind — E. Aaver (1994),
- Eesti Kultuurkapitali elutöötoetus* — E. Annus (1996–), K. Robert (1996–),
- Riigivapi neljanda klassi orden — E. Annus (1997),
- Riigivapi viienda klassi orden — V. Kabur (1998),
- Eesti Vabariigi teaduspreemia — E. Aaver (1998).

Leidub tunnustusi ka **väljastpoolt Eestit**:

- Väliseesti Kirjanike Liidu preemia — A. Valmas (1992),
- Puksowi Fondi laureaat — A. Tering (1995).

Eesti **omapäraseim erialane tunnustus** raamatukogunduse alal alustas oma teekonda 30. mail 1995. aastal. See on Ivi Tingre sõrmus silmapaistvale raamatukoguhoidjale järgneva tekstiga: “Armas-tusest raamatukoguhoidja elukutse vastu ning ajendatuna soovist väärtustada ja avalikkusele teadvustada raamatukoguhoidja loomingu- list, sihipärast ja vastutustundlikku tööd inimeste vaimseks arengu- ks, lähetan teele sõrmuse” [3]. Sõrmuse esimeseks omanikuks sai Eesti Rahvusraamatukogu direktress Ivi Eenmaa.

* Eesti Kultuurkapitali elutöötoetus on ka K. Noodlal (1996–) ja V. Kaburil (1997–).

Olles korduvalt tunnistatud kutseala parimaks ja omistatud rida tunnustusi alates kõrgetest riiklikest aunimetustest ja preemiast oma töökoha pidupäevade tänukirjadeni, siis tähendab see ju ikkagi lugupidamist raamatukoguhoidja vastu ja raamatukogude töö tähelepanuväärsust.

Kokkuvõtvalt. Küsitluslehed annavad palju huvitavat andmes- tikku vilistlaste studiumi ja töö kohta, mis oligi vaatluse põhi- eesmärk. Olenevalt isikust, tema huvidest ja tegevushaardest ning suhtumisest küsitlemisse sisaldub lehtedel veel mõtteid raamatu- kogundusest, teistest tööaladest ning muud informatsiooni, mida käesolevasse ei ole suudetud mahutada.

Küsitluslehtede vastustest ilmneb Tartu Ülikoolis raamatukogun- dust ja bibliograafiat õppinute armastus ja huvi oma valitud eriala vastu, antakse hea hinnang eriala sisule, vajalikkusele ja tähtsusele. Lugupidamise ja austuse osaliseks on saanud eriala õppejõud-prak- tikud nii ülikoolist kui ka teistest raamatukogudest. Saadud tead- mised ja ülikooli mõju on soodustanud töötamist mitmel teiselgi alal. Vilistlased on raamatukogudes (iseegi oma esimesel töökohal) püsi- nud, hästi toime tulnud ja mitmest on kujunenud oma eriala meister. Õpetus on osutunud tulemuslikuks!

Arvamusavaldustest koorub ka üksikuid kitsaskohti, mida edasi- ses erialaõpetuses tuleb arvestada.

Raamatukogunduse ja bibliograafia õpetamist Tartus peetakse tarvilikuks ka nüüd. Võrumaa Muuseumi vanemteadur, raamatu- antikvariaadi "Viruskundra" esimees Maria Sikk toonitab: "Kahjuks ei ole raamatukogunduse ja bibliograafia eriala enam ülikooli juures. Seda eriala vajaksid [ka] fondide hoidjad [muuseumides]". Ülikooli võimalused, arvestades nüüdset ainesüsteemset õpetamist ja head praktikabaasi ülikooli- ja linnaraamatukogu näol, annaksid lõpeta- nuile perspektiivis avarama haarde kui ainult raamatukogud.

"Raamatukogutöö on tark töö" hindab vilistlane Reet Lensment Kilingi-Nõmmelt, hoolimata sellest, et ta on raamatukogundusest eemale jäänud. Vaime Kabur kirjutab: "Vajalik on selgete sihtide seadmine ja õige tegutsemine, aga paratamatult tuleb näha ka seda, mida senises "õigustühiseks" tunnistada. Paljalt patrioodiks pürgi- mine on liiga platooniline, ega vii edasi."

Raamatukoguhoidja ja bibliograafi kutse väärtustamise kohta sobivad hästi vilistlase Linda Kase sõnad: "Raamatukoguhoidja imidži loojaks oleme me kõik — igaüks omaette ja me kõik koos" [4].

Viited

- 1) Raamatukogu-asjandus ülikoolis käsitamisel // Päevaleht 29.01.27, 28, 8.
- 2) K. Noodla. 40 aastat bibliograafia õpetamisest [lõpetamist] Tartu Ülikoolis // Tartu Riiklik Ülikool 17.02.67, 3, 2; K. Noodla. Raamatukogunduse õpetamine Tartu Ülikoolis 1927–1967 // TRÜ Toimetised 248 (1969) 3–26 : tab.; S. Vaaro. Eesti tuntumaid raamatukogutegelasi : [L. Ploompuu, H. Masing, K. Noodla, E. Kudu] : Diplomitöö / TPedI. Tallinn, 1973. 88 lk.; H. Pabor. Raamatukogunduslik kõrgharidus Eesti NSV-s aastatel 1944–1965 : Diplomitöö / TPedI. Tallinn, 1984. 96 lk.; M. Aasmets. Raamatukoguliigituse arengujooni Eesti Rahvusraamatukogus ja Helmi Masingu tegevuse taustal. 1.–2. kd. Tallinn : Valgus, 1990, 21–22, 62–68; M. Kalvik. Pilguheit raamatukoguharidusele Eestis aastail 1944–1988 // ERÜ aastaraamat. 6 : 1994. Tallinn, 1995, 75–81; M. Kümnik. Mõtteid raamatukogunduse õpetamisest Tartu Ülikoolis aastail 1954–1959 // Raamatukogu (1996) 2, 27–30; Lepik, A. Improved practical and integrated skills : library and information science education in Estonia // Estonian libraries : special edition of Estonian library journal Raamatukogu. Tallinn (1996) 32–33; Kes on kes ERÜ-s ja Eesti raamatukogunduses 1995 / koostanud H. Riives // ERÜ aasta-raamat. 7 : 1995. Tallinn, 1996, 119–145; H. Johani. Raamatukoguhoidja, bibliograafi, informisti kutseala kaitseks // Raamatukogu (1997) 4, 5–10 : ill; H. Kulpa. Mälestuskild raamatukogunduse ja bibliograafia õppimisest Tartu Ülikoolis 1930ndail aastail // Raamatukogu (1997) 4, 10; K. Noodla. Eestiaegsed raamatukoguhoidjad // Raamatukogu (1998) 1, 13–15 : ill; Mälestusi ja mõtteid vestlusest Helmi ja Linda Masinguga 30. detsembril 1997 : [kuulas K. Tammaru] // Raamatukogu (1998) 1, 33–35 : ill.; V. Kabur. Teetähised : [meenutusi] // Raamatukogu (1998) 4, 30–31 : portr.
- 3) Ivi Tingre sõrmus // Raamatukogu (1995) 3, 45 : ill.
- 4) L. Kask. Pisut raamatukoguhoidjast — tema enese ja teiste väärtushinnanguis // Raamatukogu (1996) 1, 4.

Raamatukoguhoidja hädas lugejaga – ja vastupidi

Kaja Noodla*

Valgustusajastu kultuuri ja teaduse hooga arenguga käis kaasa haritlaste ja teadlaste arvu kiire kasv. See omakorda põhjustas raamatutoodangu kasvu ja diferentseerumise (rahvuskeelne kirjandus, teadusasetuste väljaanded, ajakirjad). Raamatukogude jõudus paisumine ja järjest suurenev lugejaskond ning intensiivistuv lugemine seadsid raamatukoguhoidjaid üha suuremate probleemide ette ruumide, paigutuse, kogude hoidmise, kataloogimise ja lugejateeninduse osas. Juba 17. sajandi lõpust tekkinud nurin raamatukoguhoidjate tegevuse üle muutus 18. sajandil aina valjemaks: nad ei tunne tööd, on laisad, kohtlevad lugejaid halvasti. Amet polnud enam prestiižne. Ega saanudki olla, sest seda oldi ju harjunud võtma vaid kõrvalametina. Saksa ülikoolides anti 19. sajandi keskpaigani raamatukoguhoidja-juhataja koht harilikult mõnele professorile ja ka teised ametnikud olid enamasti ülikooli dotsendid. Seejuures nõuded kasvasid pidevalt. 18./19. sajandi vahetuseks hakkas raamatukogu koostis ja korraldus määrama ülikooli profiili ja elujõudu. Võitlus kohakaasluse vastu ja raamatukoguhoidja kutse tunnustamise eest kestis aga sajandi lõpuni.

Tartu taasavatud ülikoolil (1802) õnnestus raamatukoguhoidjaks-direktoriks valida klassikalise filoloogia professor Karl Morgenstern (1770–1852), kes, erinevalt oma Saksamaa kolleegidest, pidas raamatukogu juhtimist tähtsamaks kui professuuri. Ta rakendas Tartus üksnes Saksa raamatukogude valitumaid põhimõtteid, organiseerides tööd ainujuhtimise printsiibil ja seistes selle eest, et ametisse võetaks ainult kõige tublimaid ja suurte teadmistega töötajaid. Tõsi küll, alustada tuli tal kohakaaslastest viitsebibliotekaari

* Autor on raamatuloolane, oli TÜ Raamatukogu kauaaegne töötaja, 1946. a. lõpetanu.

ja sekretäriaga, ainult kantsellist oli täiskohaline. Laenutamisel abistasid üliõpilased-aktsessistid.

Morgensterni valikul ehitati raamatukogule hoone endise toomkiriku müüridesse. See sai eelmiste sajandite eeskujul imposantne ja romantiline, ümberringi avar vaade ja puhas õhk. Sisemus kujundati muuseumilaadsena — kolm suurt kõrget saali, neis raamaturiulid (repositooriumid) laeni ja mõned töölaud, eraldi ruumikesed vaid kantseleile ja direktorile.

1806. a. veebruarist maini raamatukogu kolis. Sügisel ruttasid lugejad Toomemäele vastset hoonet uudistama, raamatuid vaatama ja lugemiseks saama. Uudiskirjandus oli kenasti riiulile seatud, ajalehed-ajakirjad eraldi laual. Raamatukogutöötaja üllatuseks ja ehmatuseks aga lugeja ei tahtnud suhelda raamatukoguhoidjaga, vaid tõttas kohe riiuli juurde otsesuhtlusse raamatuga.

Missuguseks kujunes raamatukogu tööpäev, seda on kirjeldanud viitsedirektor ajaloo professor Georg Friedrich Pöschmann (1775–1822) ülikooli nõukogu liikmeile 1806. a. lõpul. Ta ütleb, et pole kuskil näinud seda, mis Tartus toimub: “Tuhnitakse raamatutes, võetakse välja ja pannakse soovikohaselt siia või sinna jälle tagasi; istutakse ühe või mitme raamatuga, mis omale välja valitud, võib-olla saali vastaspoolsesse nurka, lehitsetakse, jäetakse sinnapaika ja minnakse minema. ... Sageli leidsin raamatuid sealt, kuhu nad ei kuulu, või laualt, kus neid oli loetud. Hiljuti nägin üliõpilast sületäie raamatutega trepist üles, ülemisse saali minemas. Minu küsimusele, kuhu ta läheb, vastas ta, et olevat mõned raamatud välja võtnud ja tahtvat neid ülemises saalis läbi vaadata, all olevat tema jaoks liiga kärarikas. ... Üks tudeng oli äsja pingile pikali heitnud ja vaatas siin läbi hulka raamatuid, mis ta ise oli kokku otsinud.” *

Aktsessistide kohta, kes pidid riiulite juures raamatuid lugejaile kätte ulatama ja tagastatavaid vastu võtma, ütleb Pöschmann: “Ja mida siis tegid nemad, meie aktsessistid? Sel ajal, kui riiulite vahel askeldati ... istusid nad kuskil nurgas ja lugesid ajakirju või ajalehti.” Seda jutustas Pöschmann oma koostatud aktsessistide tööjuhendi projekti arutelul.

* Siin ja edaspidi kasutatud: Eesti Ajalooarhiiv, f. 402, nim. 5, s. 1: Regeln, Instruktionen, Berichte und Briefwechsel mit dem Konseil und der Bibliothek der Universität und anderen über Organisation der Tätigkeit der Bibliothek. 1802–1829.

Samas häiris õppejõude tööjuhendi nõue, mis kohustas aktsesiste valvama, et ükski lugeja raamatuid omavoliliselt kohalt välja ei võtaks ega tagasi paneks. Osa professoreid nõudis **“endale täiesti vaba raamatukogu kasutamist”**. Leiti, et literaatidele, kes mõnikord 20–30 köidet, sageli rohkemgi, üksteise järel läbi vaatavad, kehtestatud kord ei kõlba. Teised omakorda arvasid, et raamatukogu kasutamine on küll professorite vaieldamatu eesõigus, kuid kogemused ajakirjade ja ajalehtedega näitavad, et literaadid korda ei pea. Ka olevat koguni päris mugav, kui ise ei pea raamatut kohale panema. Kolmandad nõudsid raamatukogule pikemat lahtioleku aega. Üheksa ettepanekut soovis professoritele sissepääsu ka siis, kui raamatukogu oli lugejaile suletud. Üsna üksmeelselt rõhutati, et raamatukogu on ülikooli kõige tähtsam ühisvara ja selle kasutamist ei tohi piirata. Morgenstern ja Pöschmann aga kinnitasid, et igal üksikisikul on kõige kindlam ja vabam raamatukogu kasutada siis, **kui kord on seal kõige rangem**. Pöschmann lisas veel, et tundidel, kus kogu on avatud, tuleb korda nõuda kõigilt ühtviisi; nii olevat see ka Dresdenis, Weimaris, Berliinis ja Moskvas.

Järgmise aasta detsembris sõelus nõukogu raamatukogu kasutamiseeskirjade projekti. Kõik 30 paragrahvi arutati hoolikalt läbi ja hääletati ükshaaval. Rahul ei olnud õppejõududele laenutatavate köidete arvu piiramisega (25 kd.). Tehti kriitikat ka raamatukogu hoone pihta: ta asub kole kõrgel, on tuulte meelevallas ja sisemuseltki ebamugav; vaja oleks korralikku lugemistuba.

Ägedalt vaieldi publikule (raamatukogu kasutajad nii ülikoolist kui ka väljastpoolt) ilukirjanduse laenutamise üle; see seostati raamatu hoidmisega. Ühed professorid arvasid, et liigne kasutamine lõhub köiteid, teised jälle leidsid, et avalike raamatukogude ainuke otstarve on nende kasutamine, sest ilma selleta oleksid nad surnud vara. Morgenstern ütles, et viie aasta kogemused olevat küllalt õpetanud, kuidas publik seda õigust kuritarvitab. Ta näitas ühtlasi köiteid, mis publiku liigsagedase kasutamise tõttu peaaegu täiesti kasutamiskõlbmatuks olid muutunud. (Aga, oh häda, ühe professori käes oli Rousseau vaselõigetega köide lõhutud, plekitatud ja käkerdatud!) Mõned soovitasid osta publiku jaoks rohkem odavaid väljaandeid. Lõpuks otsustati (Morgensterni ettepanekul) väljastpoolt ülikooli isikuile laenutamine hoopis lõpetada. Põhjendustena fikseeriti: nad lõhuvad köiteid, ka teistes Venemaa ülikoolides ei laenutata neile, kuraator oli hiljuti pahandanud publiku kuritarvituste pärast, nende sagedased raamatunõudmised takistavad kantselei tööd.

Õpetlastele tehti siiski mööndusi nende põhjendatud taotluse alusel. Kui täpselt seda suure põhjalikkusega tehtud seadust rakendati, pole teada. Arvata võib, et "mitteakadeemilised" lugejad hakkasid kasutama raamatukogutöötajate ja professorite tutvust.

Aasta pärast uue raamatukogu kasutamise korra kehtestamist (1809) esines viitsedirektor Pöschmann taas ülikooli nõukogu ees aruandega raamatukogu tööst. Häda lugejatega kestis. Enam ei saadud süüdistada välislugejaid, kuid ajakirju ja ajalehti olid professorid kasutanud nii kõvasti, et lehti puudus, palju numbreid oli rābaldunud, määrdunud, kaarte välja rebitud ja peaaegu kasutamiskõlbmatuks muudetud. Enamik Wielandi ja Goethe teostest ja mõned muud ilukirjanduslikud raamatud olid nii rābaldunud, et neid kui keiserliku ülikooli vara näidates tuli häbeneda. Pöschmann lisab mõistvalt, et nagu kõik, mida maailmas kasutatakse, kulub, nii ka raamatud, kuid paljud teosed on siiski liiga vara ära tarvitatud.

Üliõpilaste kohta jutustas Pöschmann, et ikka juhtub nii, et kesknädalati ja laupäeviti (kaks laenutuspäeva oligi!), kui ilm on ilus, tormavad nad raamatukokku ning valguvad laiali saalidesse ja rõdule. Suurem jagu läheb sinna, kus on paigutatud ilukirjandus, et välja otsida kergelt "seeditavat" pūhapäevalektüüri. Sageli koguneb sinna üle 20 üliõpilase. Aktsessist ei suuda kõiki jälgida ja autori-teeti on tal vähe.

Pöschmanni kurvastas, et **piiratakse literaarset suhtlemist, mis peaks olema vabam kõigist suhtlemistest**, aga ometi oli ta sunnitud tegema ettepaneku ehitada riulite ette barjäärid, kõigepealt ilukirjanduse osakonnas. Nii ka tehti, tagasi tõrjumaks lugeja rünnakut raamatule. Praeguse ni Toomel Morgensterni saalis säilitatud pikad valged letid on seega erilise kultuuriloolise tähtsusega: need tehti raamatukoguhoidja ja lugeja vahelise võitluse tagajärjel!

Pahandused lugejatega jätkusid, sest Morgenstern nõudis seaduste ranget täitmist. Professorid, näiteks, kippusid raamatukokku ka väljaspool ametlikku aega. Häda oli eeskätt selles, et nad viisid raamatuid omavoliliselt kaasa, võtsid tihtigi üle lubatud normi ja hoidsid neid enda käes liiga kaua. Provintsiaalõiguse professor Friedrich Lampe käes oli 1815. a. 346 köidet ja ta tahtis veel lisa. Lampe teatas isegi rektorile, et raamatukogus valitseb korralagedus. Morgenstern omakorda kaebas 1817. a. kuraatorile, et varemalt olid üksikud professorid raamatukogu suletud oleku ajal lasknud valvuril ukse avada ja üksinda sees viibinud. Pärast seda, kui sellele piirpandi, on ainult prof. Lampe nõudnud ukse avamist ja sisse läinud.

1823. a. jaanuaris laskis Morgenstern sekretäril koostada nimestiku professoreist, kellel on köiteid käes üle normi (36). Selles nimestikus tuli esikohale Lampe 256 köitega. Aga paraku oli nimekirja sattunud ka prof. Morgenstern 8 üle normi köitega. Nii rikkus isegi **professor** Morgenstern **direktor** Morgensterni kehtestatud korda! Lampega valmistus Morgenstern koguni kohtusse minema, kuid enne lõppes distsiplineerimatu lugeja elutee. (Prof. Lampe suri 11. aug. 1823. a.) Endast maha jättis ta tolle aja kohta küllaltki suure isikliku raamatukogu — üle 3 300 köite.

Raamatukoguhoidja ja lugeja suhted hakkasid paranema, kui ametisse võeti koosseisulised töötajad. Morgensternil õnnestus aktsessistidest, kellega tal oli alalõpmata pahandusi, vabaneda 1816. aastal, saades nende asemele raamatukoguhoidja abi koha. Abidirektori koht oli kadunud Pöschmanni surmaga 1812. aastal, lektor Karl Peterseni surma järel sai raamatukogu 1823. aastast koosseisulise sekretäri ametikoha.

Ajapikku muudeti raamatukogu kasutamiseeskirju leebemaks, laenutusaega pikendati, 1838. aastast avati raamatukogu jälle ka "muule haritud publikule" võrdselt üliõpilastega. Olulist osa raamatukoguhoidja ja lugeja suhete parandamisel etendas laenutaja isik. 1826. aastast laenutajaks saanud Emil Anders (1806–1887), Tartus sündinud ja õppinud, pealegi teise põlve raamatukogutöötaja, suutis oma leebe olemise ja rahuliku manitsemisega üliõpilaste käitumist raamatukogus muuta. Professoritele kujunes temast vahendaja Morgensterniga suhtlemisel. Lugemissaali puudumine jäi aga valusaks probleemiks veel tervelt sajaks aastaks.

Raamat, raamatukogu ja raha

Laine Peep*

Taassündinud Eesti Vabariigi raamatukogusid vaevab rahapuudus. Trükisõna on kallid, lugejad rahulolematud, personali palgafond on pisike, tegemata tööd kuhjuvad. Raha ringleb pigem kuskil mujal kui raamatingkondades. Maad on võtnud passiivne, raha vähesust paratamatuseks pidav, vastutusvabalt ning umbmääraselt riigikassale või tulevastele toetajatele lootev oleskelu.

Valitsuselt, sihtotstarbelistelt fondidelt ning arendusfirmadelt loodetakse saada rahalist toetust. Arengusuundade elluviimiseks otsitakse eelolevail aastail lisaraha. Need minu sõrendustega mõtteavaldused on pärit Rahvusraamatukogu arendusjuhi **Linda Pärnoja** artiklist "Teel ülesmäge" (Raamatukogu (1997) 3, 8–9). Samas kirjutab Eesti Akadeemilise Raamatukogu arendusala asedirektor **Aili Normak** raamatukogu arengukava koostamisest ja väidab: "Raamatukogudevaheline komplekteerimine on optimaalse rahakasutuse seisukohalt väga hea idee, ...". Veidi eespool eeldab autor, et Eesti praegune raamatukogusüsteem on lähedane optimaalsele. Mispärast see eeldus on ennatlik, sellest edaspidi. Kirjutatust kumab läbi usk, et kuskilt tuleb Eesti Akadeemilise Raamatukogu arendamiseks tarvisminev raha niikuinii.

Tartu Ülikooli Raamatukogu rahaasjade kohta on 1996. aastal **Peeter Oleski** poolt koostatud "Tartu Ülikooli Raamatukogu arengukavas 1997–2002" kirja pandud järgmist: "Kuna Eesti teadust finantseeritakse eeskätt üksikute uurimistoetuste tasemel, on raskustes kõik need asutused, mille olemus nõuab finantseerimist tervikuna, *incl.* infrastruktuur, s. t. Tartu Ülikooli Raamatukogu tuleb finantseerida kui teaduslikku keskraamatukogu ja kui üht rahvusraamatukogu funktsiooni kandjat Eestis, mitte kui üksikuid asjatundjaid ühendavat asutust."** (Autori kirjapandu muutmata.)

* Autor oli TÜ Raamatukogu direktor a. 1962–90, 1966. a. lõpetanu.

** Siin esitab L. Peep väljavõtte arengukava projektist. Arengukava (vt. Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 1997 (1998) 87–92) kinnitati ülikooli nõukogus 19.12.97. *Toim. märkus.*

Vähe sellest, et väite sõnastus on segasevõitu, on see ka vigasevõitu. Raha on alati konkreetne asi — ka raamatumaailmas. Rahaasjade reaalselt seisu Eesti raamatukogudes peegeldavad eelarved. Nende võrdlus võimaldaks tõele vastavalt hinnata erinevate raamatukogude finantsseisu ning ühtlasi mõista ka raamatukogusüsteemi tervikuna nõnda, nagu see tegelikkuses on.

Kahjuks ei ole siin kirjutajal kõiki kaasageid andmeid käepärast. Minevikust, raamatukogu direktori aegadest tean, et tollase Eesti NSV Teaduste Akadeemia Teadusliku Raamatukogu rahakott oli paar-kolm korda priskem kui Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslikul Raamatukogul. F. R. Kretzswaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu rahaasju varjas saladuslikkuse loor. Igal juhul oli viimane ning, muidugimõista, pidigi olema eelisseisus, sest tegemist oli Nõukogude Liidu ühtse raamatukogupoliitika ning ideelise kasvatustöö eelpostiga Eesti NSV-s. Ebavõrdse rahastamise olemasolule vaba Eesti raamatukogudes piisab kahe esinduslikuma ja suurima biblioteegi eelarveandmetest.

Tartu Ülikooli Raamatukogu finantseeritakse Tartu Ülikooli eelarvest. Raamatukogu raha on ülikooliga ühes kotis, iseseisvus rahaasjades ei meeldi ülikooli juhtkonnale, kuigi aktiivseks, arvestatavaks, vastutustundlikuks ja teadvaks raamatukogujuhtimiseks on see ainuvõimalik tee. Ülikooli rahandusosakonna eelarve peaspetsialisti Oleg Andla andmetel esitab raamatukogu majandusdirektor mingisuguse rahataotluse. Selle koostamise alused praktiliselt puuduvad. Rahandusosakond eraldab eelarves raamatukogule tema osa, lähtudes ülikooli hoiakutest ja rahalistest võimalustest. Siinkohal toon kolme järjestikuse aasta olulisimad arvnäitajad miljonites kroonides kuluartiklite kaupa:

	1996	1997	1998
Haridus	9,1	10,2	10,8
Teadus	0,34	0,5	0,5
Trükiste soetamine	10,9	7,3	7,0
Omatuludest	0,8	1,8	1,1
Kokku	21,1	19,8	19,4

Selles andmestikus puuduvad ülikooli raamatukogu majandamise kulud (elekter, vesi, kanalisatsioon, küte), neid ei ole eraldi välja toodud. Igatahes lööb antud tabel jalad alt raamatukogu arengukavas toodud segasevõitu väidetele rahastamise aluste kohta. See, et Eesti vanima, suurima ja väärtuslikeima raamatukogu rahalised võimalused aasta-aastalt vähenevad, on ilmselge. Aeg-ajalt on avalikkuse ette toodud andmeid rüsumalt väikeste palkade kohta rahvusülikooli õppe- ja teadustööle alust andvates info-, teadus- ja kultuuriasutustes. Vastuseks ei enam, kui mõned lahtised lubadused ning selgesti tajutav põhihoiak — nii on, nii jääb, nii peab olema.

Eesti Rahvusraamatukogu ähvardas 16. nov. 1996. a. rahanappuse tõttu ukсед sulgeda, sest palgafond oli otsas, kogunenud olevat olnud paarisaja tuhande krooni eest maksmata arveid ("Äripäev" 14.11.96, 204). Tehnoloogiadirektor Mihkel Reiali väitel kulub raamatukogule keskmiselt neli miljonit kuus. Järgmiseks aastaks olevat taotletud 47 miljonit kuluraha.

Ajalehes "Äripäev" (13.01.97, 6) ilmuski uus artikkel pealkirjaga "Raamatukogul napib raha". Vaesuse tõestamiseks on toodud hulk andmeid 1996. aasta kohta. Esitame need:

Tulud (milj. kr.)		Kulud	
Eelarve	35,7	Töötasudele	20,0
Lisaeelarve	1,3	Majanduskuludeks	11,5
Omatuludest	3,0	Trükiste soetamiseks	5,5
Kokku	40,0		37,0

Kolm miljonit krooni oli novembrikuus ilmselt välja antud nn. muude kulude katteks. Raamatuid osteti seejuures ainult viie ja poole miljoni eest. Oma olemuselt on raamatukogud lugejakasutuse jaoks soetatud raamatute kogud. Seetõttu tundub kuidagi kummastav, kui üldkuludest moodustab raamatuostusumma vaid ühe kaheksandiku.

Eesti Statistikaameti kogumikust "Kultuur 1995" toon välja järgmised RR-i tegevusnäitajad (tuhandetes kroonides), kõrvutatuna samade andmetega kuue Eesti kõrgkooli raamatukogu kohta kokku.

	Rahvus- raamatukogu	Ülikoolide raamatukogud
Raamatufond	3,384	5,979
Lugejad	79,3	55,4
Laenutused	541,7	2016,1
Laenutused ühe lugeja kohta	6,8	36,4
Töötajad	615 inimest	560 inimest

Võib-olla on lugejate arvu arvestamise alused RR-is ja kõrgkoolide raamatukogudes erinevad. Raamatukogu läbiv suur inimhulk ei koorma RR-i töötajaid kuigivõrd, sest raamatuid kasutavad nad üle viie korra vähem kui ülikoolide raamatukogudes. Pealegi on Rahvusraamatukogus 55 ametikohta enam kui neis teistes kokku. Koju lugemiseks RR-ist trükiseid ei anta.

Samal aastal ("Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 1995" (1996)) oli ülikooli raamatufond 5,171 miljonit köidet, 24 200 lugejale laenutati koju 252 900 trükist, lugemissaalides kasutamiseks vahendati 842 930 raamatut, mis teeb kokku 1 095 830. Andmeid avakasutuse kohta selles aruandes ei leidu. Ametikohti oli Tartu Ülikooli Raamatukogus 274,75, raamatuostu summa — 9 miljonit krooni. Järeldus ülaltoodust saab olla ainult üks — rahaliselt on Eesti Vabariigis kaks suurimat raamatukogu ebavõrdses seisus, nende finantseerimine ei vasta tehtava töö intensiivsusele.

Püstitan postulaadi, et endisele Eesti NSV Riiklikule Raamatukogule oli vaja rahvusraamatukogu nimetust ja seadust finantsolukorra säilitamiseks. Ajalooliselt võttes — Goebelsit vääriv vale on eesti rahva poolt hästi kinni makstud. Tsiteerin Tartu Ülikooli arvutuskeskuse teaduri Andres Jaegeri arvamusartiklis "Tallinna vaimust ja ülikoolist" ("Postimees" 20.08.94, 191): "Üheks räigemaks kultuuristruktuuride jätkuva lammutamise näiteks oli see, kuidas põlistati järjekordne nõukogulik ettevõtmine — ENSV Riiklikule Raamatukogule rahvaraamatukogu staatuse andmine (teatavasti oli Eesti Vabariigis kuni 1940. aastani rahvusraamatukogu staatus 1909. aastal Tartus asutatud Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukogul)." Rahvusraamatukogu nimetuse saamise motiveeringu kohta teen väljakirjutuse ajalehest "Sirp ja Vasar" (21.10.88, 43): "13. oktoobril kirjapandud Kultuurikomitee Kolleegiumi esimehe otsusega kannab senine Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik

Raamatukogu nüüd Eesti Rahvusraamatukogu nime. Kreutzwaldi nimi anti raamatukogule 24. detsembril 1953 seoses Fr. R. Kreutzwaldi 150. sünnipäeva tähistamisega. Fr. R. Kreutzwaldi nime kannab ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia Kirjandusmuuseum, mille tegevus on paremas vastavuses talle antud nimega." Lihtsameelsed ja ahta ajalooteadvusega inimesed jäid uskuma, et ümbernimetamisest sündis iseeneslikult Eesti Rahvusraamatukogu. Määratlus **rahvusraamatukogu** on ajalooliselt välja kujunenud ning rahvusvahelises raamatukogudokumentatsioonis täpselt ja kindlalt fikseeritud raamatukogutüüp, mille tegevusülesandest on olulisimad: rahvustrükiste kogumine, säilitamine ja lugejakasutusse andmine; rahvusbibliograafia koostamine. Jooksev rahvusbibliograafia ilmub tänaseni veel mitmete lünkadega. Retrospektiivseid analüütilisi bibliograafiakartoteeke hoitakse ja täiendatakse Kirjandusmuuseumis. Eesti retrospektiivne rahvusbibliograafia valmib Eesti Akadeemilises Raamatukogus koostöös Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukoguga.

Rahvuslikult olulise kirjavara kogumine ja kasutusse andmine toimub samuti tööjaotuspõhimõttel. 28. aprillil 1995 võttis ülikooli nõukogu vastu Tartu Ülikooli põhikirja, mille järgi raamatukogu ülesandeks on "rahvustrükise täieliku kogu loomine". Tööjaotusele *Estonica* kogumisel-hoidmisel, osavõtjate paljususele osutab ka P. Olesk Tartu Ülikooli Raamatukogu arengukava projektis.

Eesti on väike ja vaene maa, rahvustrükis väikesetiraaziline ning kallid — meile peaks piisama ühest rahvusraamatukogust korraga. Neli- või viisainus kui ühes ülesandes funktsioneeriv tervik on töökorralduslikult keeruline ning kindlasti väga palju raha nõudev ettevõtmine. Pealegi on Eesti Rahvusraamatukogu eelisseisund selles viisainsuses seadusandlikult fikseeritud. Seaduse sünd oli poleemiline, sellest kirjutati ja kõneldi palju. Tõsiseltvõetavaid vastuargumente ei võetud kuulmaga (**Küllo Arjakas** "Eesti Rahvusraamatukogu seaduse raske sünd" // Raamatukogu (1995) 3, 31–38; 4, 31–32). Tagantjärele sai "Eesti Ekspress" (9.05.97, 19) vaid nentida: "Rahvusraamatukogu juhatades tegi Eenmaa kõigile selgeks, et kõigepealt tuleb tema ning alles siis raamatud. Rahvusraamatukogust sai Eenmaa kuningriik, kus direktor oma aupaistel särada laskis. Tõestamaks oma erilisust, torkas Eenmaa riigikogulaste nina ette rahvusraamatukogu seaduse — harukordne juhus, kus ühe ametiasutuse töökorraldus määratakse parlamendi otsusega."

Mitte ainult Rahvusraamatukogu ülalpidamine ei lähe Eesti riigile talumatult palju raha maksuma. Maaailma kogemusele toetudes väidan, et Tallinnas on üle vajaduste palju suuri ja kulukaid raamatukogusid. Neis on, nii igaüht omaette võttes, eriti aga ühtekokku, hulgaliselt kasutamata hoidlas seisvaid "surnud" raamatuid ning igavlevaid ja vaesuses vaevlevaid töötajaid. Selline situatsioon sündis Eestis Nõukogude Liidu raamatukogukorralduse ranget muustrit järgides. Ideoloogiakandjana oli raamat odav, raamatukogu aga kasvatusasutus. Tänapäevani ülistatud sundeksemplarisüsteem muutis raamatukogud venekeelse trükisõna ladudeks, bibliotekaaridest said kas passiivsed hoidjad või aktiivsed punapoliitikud.

1946. aastal asutati Eesti NSV Teaduste Akadeemia Raamatukogu. 1947. a. maikuust hakkas sinna saabuma sundeksemplar Eestis ilmuvatest trükistest, aasta hiljem ka üleliiduline tasuta sundeksemplar. Nõndaviisi kasvasid kogud kärvesti, peagi vajab see raamatukogu hoidlaid. Võrreldes Tartu Ülikooliga oli Teaduste Akadeemia rahakam, küllalt kähku finantseeriti ja ehitati üsna ebafunktsionaalne hoone, milles sai peavarju antikvaarse vaibearaamatu kõrval ka Oleviste kiriku raamatukogu. Praegu Eesti Akadeemilise Raamatukogu nime kandva asutuse parim hoiuosa ongi **Baltica-kogu**, mis peegeldab eriti Tallinna ja Põhja-Eesti arengut läbi mitme aastasaja. Sisuliselt võiks see olla esinduskogu RR-is, seda enam, et rariteetse raamatu osakaal on seal pisike.

Eesti Meditsiiniraamatukogu asukohaga Tallinnas on Nõukogude Liidu eeskujul Eesti pealinna tekitatud nonsenss. Kuna kõigis liiduvabariikides asus meditsiiniraamatukogu pealinnas, siis ei mahtunud tollaste Moskva raamatukogujuhtide pähe mõte, et võib-olla Eestis piisab Tartus asuvast ülikooli arstiteaduskonna huvides mitme sajandi jooksul kogutud meditsiinitrukisest ja selle paratamatult jätkuvast ostmisest ülikooli raamatukogus.

Kokkuvõte on lühike ja lihtne: **Eesti Vabariigil ei ole terviklikku raamatukogunduse arenguprogrammi**, eriti mitte sellist, mis põhineks raha lugemisel, hoiu-, laenutus- ja infoteenuste hinna analüüsil. Samuti ei ole määratletud Eesti raamatukogusüsteemi sobivust ja ühildatavust Euroopa mallidega. Asjaolu, millele juhtis delikaatselt tähelepanu Helsingi Ülikooli Raamatukogu (NB! ka Soome rahvusraamatukogu) direktor **Esko Häkli** ("Euroopa Liidu raamatukoguprogramm" // Raamatukogu (1995) 4, 5–10).

Iseendastmõistetava tava kohaselt on Euroopa rahvusraamatukogude juhtkondade oluliseks ametiülesandeks kaasamõtlemine rahvusliku raamatukogusüsteemi väljaarendamises. Ivi Eenmaal pidanuks vastavaid teadmisi jätkuma, sest üle kümne aasta kestnud osalemine IFLA aastakonverentsidel võimaldas osa saada maailma kogemusest. Ka rearaamatukogutöötajaid on viimastel aastatel koolitatud mitmes välisriigis. Samuti on Eestisse kutsutud ridamisi nõustajaid ning konsultante. Muidugi mõista maksab see raha. Ja mitte vähe. Eesti Rahvusraamatukogu reklaami- ja parlamendiinfo osakonnas oli 1992./1993. aastal neli kuud nõuandjaks USA Marylandi osariigi Chevy Chase'i haruraamatukogu juhataja Maria Pedak-Kari. Tegemist on tillukese, mõne töötajaga kohaliku tähtsusega koguga. Arvata on, et välismaiste tarkusetoojate kogemuse hind ja väärtus on kaks hoopis erinevas suurusjärgus asja. 1993. a. sügisel avalikustati: "Aprillis kinnitas **Agency of International Development** projektijuht Külli Neider "Postimehele", et USA valitsuse eraldatud abist läks **miljon dollarit** Ameerika Kongressi Raamatukogu kaudu Rahvusraamatukogule ning selle raha eest saadeti Eestisse raamatuid ja nõunikke." (Hannes Rumm. Kesksfraktsioon kahtlustab Jaan Tõnissoni Instituuti "Isamaa" eelistamises // Postimees 1.10.93, 225.) Võib-olla võinuks hinnaliste dollaritega makstuna leida Eestiski kohalikke olusid tundvaid odavama omahinnaga konsultante!

Küllap on ükskõiksete ja enesekesksete riigiametnike osavõtul otsustava tegutsemise aeg maha magatud. Pimesi pusimisega on stagnaaegsesse umbsõlme aina uusi põiminguid lisatud. Rahvas, moesõnaga maksumaksja, on hakanud mõistma, kuskohal kultuuri-sfääris on riigi raha odavalt käes. Jätkugu nüüd professionaalidel julgust rahaasjade Gordoni sõlm läbi raiuda!

Meenutusi ja mälestusi

Mälestuskilde 1930-ndaist aastast

Helmi Masing*

Kui 1936./37. õppeaastal ülikooli lõpetamine valitud erialadel paistis lähedal olevat, tuli otsustada, kas taotleda ka õpetajakutse, mida oli võimalik sooritada ülikooli juures, või leida mõni teine tööala.

Seoses järelaitamistundide andmisega õpilastele eesti, saksa ja inglise keeles oli kadunud huvi pedagoogiameti vastu ja nii otsustasin omandada raamatukogunduse eriala. Tõuke selleks andis ka üks kaasvõitleja Eesti Naisüliõpilaste Seltsist, kes oli ülikoolis olles võtnud osa F. Puksoo poolt korraldatud raamatukogunduse ja bibliograafia õppusest ning saanud töökoha Tallinna Keskraamatukogusse. Ta tutvustas mulle ka lähemalt raamatukogutööd. Nii kujunes viimane õppeaasta lõpueksamite tegemiseks inglise ja saksa filoloogia alal, kuid sellele lisaks asusin kuulama F. Puksoo loenguid raamatukogunduse ja bibliograafia alal ning osa võtma nõutavatest praktilistest töödest. [...]

Mälestust mööda kuulasin kõik vajalikud loengud, sooritasin kohustuslikud praktilised tööd ja koostasın proseminari töö. Ei oska vastata küsimusele: miks ei sooritanud ma eksameid?*

Meenub, et seminari lõppedes oli mul sügavalt meeldejääv vestlus Friedrich Puksooga. Ta oli huvitatud minu edaspidisest tööst. Kuna mul oli juba mitmeid kurbi kogemusi ja raskusi olnud mingi kindla töökoha leidmisel, siis olin kaunis pessimistlikult häälestatud tuleviku suhtes. Minule täiesti ootamatult lahendas selle küsimuse F. Puksoo. Ta kirjutas sealsamas mulle soovituskirja edasiandmiseks Tallinnas Riigiraamatukogu direktorile G. Ney'le. F. Puksool oli teada, et 1. aprillil 1938. a. suurendatakse koosseisu. See soovituskiri määras minu edasise elu- ja töökäigu. Tema soovitusega asusin 22. sept.

* Autor oli Eesti Rahvusraamatukogu kauaaegne kataloogimis- ja liigitusosakonna juhataja, 1946. a. lõpetanu.

** Helmi Masing jätkas õpinguid F. Puksoo juures 1945. a. kevadsemestril eksternina. Ta koostas eriseminaritöö kümnendliigitusest ning õiendas eksami bibliograafias. Bibliograafi kutsetunnistuse sai ta 1946. a. aprillis. *Toim. märkus.*

1937 tööle Riigiraamatukogusse (kuni 1. apr. 1938 küll palgata praktikandina).

Sügava tänutundega meenutan oma õpetajat raamatukogunduse ja bibliograafia alal, kes suunas mind tööalale, mis vastas minu huvidetele ja võimetele ja mis jäi minu põhiliseks elutööks.

Minu haridusteest ja õpiajast Tartus

live Jagomägi*

Õppisin raamatukogundust ja bibliograafiat Tartu Ülikoolis 1954.–1959. a. Lõpetasin esimese lennu koosseisus, kes õppis raamatukogundust põhialana. Varem olid teiste humanitaaralade üliõpilased õppinud seda lisaerialana.

Mällu on jäänud õpinguteaeg Tartus kui väga töö- ja rõõmurikas eluperiood. Vaatamata kõigile raskustele, on sellest hinge jäänud eriti soe ja romantiline tunne ning igal Tartus-käigul peegeldub see tagasi. See oli tõsise õppimise, eriala ja üldse hariduse omandamise aeg, isiksuseks kujunemise aeg ning ka tõeline elukool, kus tuli iseseisvalt hakkama saada, kogedes nii õnnestumisi kui ebaõnne.

Eriala õppimise eeldused pärinevad mul nii kodunt kui ka eelnenud tugevatest koolidest headelt õpetajatelt saadud teadmistest. Kodus austati raamatut ja loeti väga palju. Lisaks ajalehtedele oli tellitud üks-kaks naiste- või pereajakirja ning lastele “Laste Rõõm”. Ema oli hoolas ristsõnade lahendaja (ajakiri “Ajude Gümnaastika” jm.). Selle “haiguse” olen ma temalt pärinud.

Õppisin Tallinna 29. Mittetäielikus Keskkoolis (praegune Pääsküla Põhikool) ning Tallinna 10. Keskkoolis (praegune Nõmme Gümnaasium). Mõlemad koolid olid tol ajal Tallinna tugevamate koolide hulgas ning mitmed õpetajad üle Eesti tuntud. Minu esimeseks klassijuhatajaks kuni 7. klassi lõpuni oli hilisem kauaaegne raamatukogutöötaja ja raamatuloolane Kyra Robert, kellesse ma “armusin”

* Autor oli Eesti Akadeemilise Raamatukogu bibliograaf a. 1959–93, 1959. a. lõpetanu.

esimesest koolipäevast ning kelle töökaaslaseks Teaduste Akadeemia Raamatukogus mul oli hiljem õnn olla. K. Robert õpetas koolis eesti ja inglise keelt. Keskkoolipäevilt on humanitaarainete õpetajatena mulle eriti meelde jäänud eesti keele ja kirjanduse õpetaja Leela Topman, inglise keele õpetaja Clarissa Parts (sõnastike ja õppematerjalide koostaja), ajalooõpetaja Leida Annus (oma ala tunnustatud spetsialist kogu Eestis) ning vene keele õpetaja ja klassijuhataja Veera Kinter. Mulle meeldis väga kirjandeid kirjutada, mõlemas koolis võtsin osa kirjandusringi tööst. Raamatukogus hakkasin käima niipea, kui lugema õppisin. Esimene raamatukogu oli Nõmme Õie tänava raamatukogu, hiljem avati ka Kivimäel Pärnu maanteel väike raamatukogu. Keskkooli ajal kasutasin peamiselt kooliraamatukogu. Mäletan, et 11. klassis tekkis mul miskipärast taas eriline huvi muinasjuttude vastu, seda vist vastukaaluks abituuriumi suurele õppekoormusele (lisaks õppeaasta programmile veel mitme õppeaine kordamine ning valmistumine 11-ks (!) lõpuksamiks).

Võimete ja huvide kalduvuse tõttu humanitaarainetele oli loogiliseks jätkuks edasiõppimine Tartu Ülikoolis eesti keele ja kirjanduse erialal, kuhu mul koolist soovitati minna. Uuest, raamatukogunduse erialast ülikoolis kuulsin alles hiljem. Nii tegingi sisseastumiseksamid eesti filoloogia osakonda ning sain ka esimese “töökarastuse” kolhoosis septembris 1954 koos eesti filoloogidega. Tartusse tagasi jõudnud, palusin end üle viia raamatukogunduse erialale. Mulle tuldigi vastu. Esialgu tundsin ennast uue kursuse rahva hulgas pisut võõrana, sest teised olid kuu aja jooksul kolhoosis juba lähemalt tuttavaks saanud. Peagi kodunesin sealgi.

Oktoobris 1954 algas siis õige õpingute aeg ning sisseelamine täiesti uude ellu, võrreldes senise koduse elu ja kooliskäimisega. Tuli harjuda loengute ja seminaridega, seminari- ja kursusetööde kirjutamisega. Tuli harjuda loengute konspekterimisega, neis olulise tabamisega. Tuli harjuda kirjanduse iseseisva läbitöötamise ja refereerimisega. Loengutel käimine oli iseenesestmõistetav, sest õppematerjale, eriti raamatukogunduse ja bibliograafia alal, peaaegu polnudki. Tuli harjuda ka eluga ühiselamus. Elasin kõik viis aastat ülikooli peahoone kõrval asuvas majas (hilisem keeltemaja). Seal elas umbes pool meie kursuse rahvast, teine pool aga Tiigi tänava ühiselamus. Üksikud kursusekaaslased elasid ka erakorterites. Tartust oli meie kursusel ainult üks tütarlaps — Reet Nuust. Tema väike, kuid hubane kodu oli ka meie “kodu”, kus me sageli käisime küll üksikult,

küll mitmekesi ning kus kogu kursusega tähistasime sünnipäevi ja muid sündmusi (näiteks 1957. a. sügisel Linda Valneri (Pärnoja) ja Heino Jagomäe tagasijõudmist uudismaalt Kasahstanis).

Esimestel kursustel oli loengutel pearõhk üldainetel: tänapäeva eesti keel, sissejuhatus kirjandusteadusesse, eesti rahvaluule, eesti, vene ja väliskirjandus, NSV Liidu rahvaste kirjandus, lastekirjandus, NSV Liidu ajalugu koos Eesti NSV ajaloo, loogika, psühholoogia ja pedagoogika, juba keskkoolis õpitud vene ja inglise või saksa keel ning meie kursusel ka üks semester ladina keelt (algul oli ladina keelt ette nähtud küll terve aasta õppida, kuid õppeplaanid kahjuks muutusid). Ja muidugi marksism-leninism ja need teised taolised "teadused".

Mida kursus edasi, seda suurem oli raamatukogunduse ja bibliograafia erialade osakaal.

Varasema õppetöö kogemustega oli õpetajaist (üliskooli raamatukogu töötajaist) ainult Kaja Noodla, kes oli ja on jäänud üheks autoriteetsemaks meie erialaõppejõudude hulgast. Olles ise olnud Friedrich Puksoo õpilane ja töökaaslane, ühendas ta eri põlvkondade raamatukogunduse spetsialiste ning selleks pürgijaid. Kaja Noodla luges meile raamatu- ja raamatukogude ajaloo kursusi, juhendas kursuse- ja diplomitöid. Ka minu töö ("Raamatukogutöötajate kutse-line ettevalmistus Eesti NSV-s") juhendajaks oli Kaja Noodla. Ta oli juba siis väga erudeeritud, süsteemikindel, täpne ja nõudlik nii enese kui meie suhtes, tasakaalukas ja heatahtlik. Tema loenguid oli eriti huvitav kuulata ning kerge konspekteerida.

Erialaõppejõud pidid loenguid jooksvalt ette valmistama ja pidama oma põhitöö kõrvalt. See pani neile kahekordse koormuse, kuid nad kandsid seda entusiastlikult ning andsid endast parima meie õpetamisel-harimisel. Bibliograafia ajalugu ja teooriat ning üksikuid erialabibliograafia kursusi luges "elav entsüklopeedia", raamatukogu teatmebibliograaf Elsa Kudu, kes oli väga elava iseloomuga, vahetu suhtleja ja humorikas. Ta viis läbi praktikume, korraldas õppekursioone, näiteks Leningradi. E. Kudu viis meid vast kõige rohkem kokku raamatukogutöö reaalsusega, selgitades, et ega see ole ainult vaimutöö, suur lugemine ja enesetäiendamine ning lugejate teenindamine ning nendega suhtlemine, vaid sageli ka raske ja tüütu füüsiline töö raamatute paigutamisel, ümberkolimisel jne. Elsa Kudu oli väga huvitatud kogu ümbritsevast elust ning sekkus sellesse aktiivselt. Ka tema juhendas paljusid kursuse- ja diplomitöid.

Üht keerukamat ja raskemat tsüklit erialaloenguist — kataloogimise ja liigitamise kursusi pidas noor ülikooli raamatukogu kataloogimissektori juhataja Arda Kirsnel. Ta tegi seda väga selgelt ja loogiliselt. Samuti viis ta läbi praktikume, juhendas kursuse- ja diplomitöid. 1965. a. asus A. Kirsnel elama Tallinna ja tööle Teaduste Akadeemia Raamatukokku (nüüd Eesti Akadeemiline Raamatukogu). Seega sain austatud õppejõu töökaaslaseks ning võisin pidevalt temalt õppida ja abi saada oma bibliograafitöös üles kerkinud probleemide lahendamisel.

Teised erialaõppejõud lugesid lühemaid raamatukogunduse ja bibliograafia erikursusi (ühiskondlik-poliitilise kirjanduse bibliograafia, ilukirjanduse bibliograafia, loodus- ja täppisteaduste bibliograafia jt.). Kõigist jäi väga meeldiv mulje.

Erialaloengud ja -praktikumid toimusid peamiselt ülikooli raamatukogus Toomel. See oli ka meie põhiline õppimiskoht, sest ühiselamu toas oli õppimine praktiliselt võimatu (ruumikitsikus, üks laud nii söömiseks kui kõigiks muudeks toiminguteks, sigin-sagin), kui siis ainult hilistel õhtutundidel, millal raamatukogud juba kinni, ja öösiti. Teiseks mõnusaks õppimiskohaks oli ajaloo-keeleteaduskonna raamatukogu, "seminarka", aga sinna koha hõivamisega pidi hommikuti karme olema, sest lugemiskohtade arv ei olnud kuigi suur. Kuna "seminarka" asus aula rõdu seina taga, sai tihti kontserte kuulatud — tasuta.

Praktikal käisime me paljudes erinevates Eesti raamatukogudes III ja IV kursusel. Mina olin praktikal Riiklikus Raamatukogus ning Tallinna Keskraamatukogu lasteosakonnas. Praktika korraldamisega võisime igal pool rahule jääda, meile võimaldati tutvuda kõigi raamatukogutöö lõikudega ning meisse suhtuti väga hästi, meis nähti tulevasi kolleege. Kõige pikema "praktika" tegin mina läbi, töötades IV/V kursuse suvevaheajal Tallinna Keskraamatukogus mitmes osakonnas puhkuste ajal asendustöötajana.

Ainsa õppereisi väljapoole Eestit saime IV kursusel detsembri lõpul, kui tekkis mingi rahade "ülejäak" ning võisime kolme päeva jooksul külastada Leningradi suuremaid raamatukogusid (Saltõkov-Štšedrini nim. Riiklik Avalik Raamatukogu, NSVL TA Raamatukogu, Leningradi Ülikooli Raamatukogu) ning tutvuda teiste vaatamisväärsustega, käia teatris ja kauplustes. Kõik see oli väga tore, ainult eriliselt külmad ja niisked ilmad kippusid liiga tegema. Mäletan, et ööbides ühes Leningradi Ülikooli ühiselamus, magasime kahekesi voodis, et vähegi sooja saada ning üldse magada saaks. Kõik läks

siiski hästi, ei mäleta, et keegi meist oleks haigeks jäänud. Eks me olnud ka karastatud — Tartu ühiselamutes sai pesta ainult külma veega ning iga-aastased kolhoosikuud olid ka seljataga.

Esimesel kursusel tegime kursusetöö metoodikaga tutvumiseks töö eesti keele alal. Mäletan, et mind juhendas äärmiselt leebe ja heatahtlik noor eesti keele kateedri aspirant Aino Kiindok, kes hiljem töötas TA Keele ja Kirjanduse Instituudis. Järgmised kursusetööd olid erialased kuni diplomitööni välja. Minu diplomitöö käsitles raamatukoguhoidjate kutselist ettevalmistust. Osa diplomitöid säilitatakse ülikooli raamatukogus, osa aga Tallinnas Pedagoogikaülikoolis.

Tagasi pöördudes üldainete studiumi juurde, tuleb tänu ja lugupidamisega meenutada paljusid silmapaistvaid õppejõude ja huvitavaid isiksusi. Eelkõige käib see prof. Villem Altoa kohta, kelle antiikkirjanduse loengutel Klassikalise Muinasteaduse Muuseumi auditooriumis oli eriline aura. Võluv isiksus ja suurepärase inglise keele õppejõud oli Oleg Mutt. Inimesena väga heatahtlik ja tugev kirjandusteadlane oli meie kursuse hooldusõppejõud Karl Taev. Eesti rahvaluulest saime hea ülevaate prof. Eduard Laugastelt. Tänapäeva eesti keele kursust luges väga delikaatne ja tasakaalukas dots. Karl Aben. Elavad ja emotsionaalsed olid Juhan Käosaare eesti kirjanduse loengud. Väga sisukad ja isikupärased olid noore õppejõu Harald Peebu eesti kirjanduse loengud, kus käsitleti ka vahepeal “keelatud” Eesti Vabariigi aegsete kirjanike ja väliseesti kirjanike elu ja loomingut. Nõukogude Liidu rahvaste kirjandust luges noor õppejõud Sergei Issakov vene keeles, eksamil võisime vastata küll eesti keeles. Ja armas Liis Raud, kes väga tundeküllaselt ja omapärase huumoriga tutvustas meile eesti lastekirjanduse ajalugu. Tema loengute konspektid on mul seniajani säilinud, kõik teised konspektid on aegade jooksul kaugõppijate kätte “haihtunud”. Pedagoogika aluseid luges samuti väga armas ja leebe Helga Kurm. Suuremahulise vene kirjanduse kursuse luges enamjaolt Johannes Feldbach, osalt ka Valmar Adams. Sisutihedad olid noore Albert Trummali väliskirjanduse ajaloo loengud. Kuid väliskirjanduse eksam kujunes meie jaoks üheks raskemaks eksamiks kogu ülikooli aja jooksul, sest õppeplaanide muutuste tõttu tuli eksam teha kahe aasta materjalist — väliskirjanduse ajalugu alates keskajast kuni kaasajani, ilma et meil oleks vahepeal kasvõi ühtki arvestust olnud. Õppejõud hirmutas meid ka vist liialt, et me ikka korralikult loengutel käiksimel. Kujuneski nii, et eksamipäeval ei julgenud keegi esimesena “tulle minna” ning eksami algus venis oma pool tundi. Lõpuks võtsid

esimesed kolm südame rindu ning läksid, olin üks nende hulgas. Ma ei ole elus vist ühegi hinde üle nii rõõmus olnud, kui sellelt eksamilt “nelja” saades. Õppeaine programmi (seegi vene keeles!) nägime alles eksamil. Programm oli kaheosaline ning esialgu ei osanud õiget kohta kättegi leida, mis piletile vastamiseks vajalik. Küll oli närveermist! Sel ajal oli väliskirjandusest eesti keelde veel väga vähe tõlgitud ning tuli tugineda ainult loengutele, mis tegi asja raskemaks.

Mäletan, et minu pileti üks küsimus oli Thomas Hardy elust ja loomingust, millest ma ei olnud midagi lugeda saanud. Programm toetas. Eksamiks valmistudes jaotasime osa eesti keelde tõlgitud, kuid mitte nii “külgetõmbavad” ja mahukad raamatud omavahel ära, kes mida läbi loeb ning teistele refereerib. Mäletan, et L. Aragoni “Kommunistid” luges ainsana läbi Vaike Rask (Linnasmägi) ning esitas meile sellest kokkuvõtte. Teine raske eksam oli filosoofia ajalugu, samuti materjali mahukuse ja lektori halva esituse tõttu.

Mis puutub nn. punastesse ainetesse, siis on muidugi kahju, et nende peale kulus nii palju loengu- ja seminariaega, samuti algallikate (“klassikute teoste”) läbitöötamise ja konspekterimise aega, kuid see oli tolle aja paratamatus. Õppejõududest on kõige enam meelde jäänud Mihhail Makarov. Üldist poliitilist õhkkonda selle aja ülikoolis iseloomustab seegi asjaolu, et paljud ei pääsenud õppima “ankeedi” pärast. Seoses Ungari sündmustega eksmatrikuleeriti 1956. a. mitu üliõpilast. Ühte neist tundsin isiklikult.

Lühikesi loengukursusi kuulasime veel tsiviilkaitsest ning sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse alustest. Viimasest on meelde jäänud õppekäik Tartu sovhoosi, kus tutvusime tootmistegevusega, imetlesime musta-valgekirjut karja, eriti armsad olid vasikad.

Noormeestele oli “nuhtluseks” sõjaline õpetus, mis viis vahel isegi stipi. Veel pärast ülikooli lõpetamist olid nad kuu aega Tallinnas Tondil sõjaväelaagris.

Ülikooli pedagoogikakateedri juurde loodi kunstikabinet, ajendiks vajadus raamatukogurahvale plakatkirja õpetada. Meid hakkas juhendama maalikunstnik Juhan Pütsepp, kes kabineti sisulist tegevust laiendas, koondades kunstihuvilisi üliõpilasi kõigist teaduskondadest. Meeles on üks kaunis varakevadine õppekäik Peipsi äärde tärkavat loodust märkama ja joonistama.

Tagantjärele õppeprogrammidele pilku heites tuleb mõnda, et tunduvalt rohkem oleks tulnud õpetada keeli: saksa ja inglise keel mõlemad, veel soome keel. Keeli sai õppida ka fakultatiivselt ning seda paljud tegidki. Mina õppisin saksa keelt ning ühe semestri

käisin ka prof. Paul Ariste esperanto keele loengutel. Hiljem õppisin saksa keelt veel keeltekoolis. Erialaliselt oleks rohkem tähelepanu tulnud pöörata raamatukogude juhtimis- ja majandusküsimustele. Nende probleemidega pörkasid kohe kokku need, kes suunati tööle raamatukogude juhatajatena (Elva, Pärnu, Tapale, Vändrasse, Viljandisse, Põlva).

Õppetöö kõrval kulges igapäevane tudengielu oma rõõmude ja muredega. Palju käidi pidudel, teatris, kinos ja kontsertidel. Millise vaimustusega võeti vastu RAM-i! Aula oli alati puupüsti täis ning aplaus ei tahtnud kuidagi lõppeda. "Vanemuises" said kõik lavastused ära vaadatud, samuti külalisetendused, ning sageli kinos käidud. Meenuvad paljud matkad, väljasõidud ja ekskursioonid. Eriti meelde jääb oli kursuse matk Otepääle ja Pühajärvele 1957. a. juunis. Ilm oli imeilus. Pühajärve ääres olid filmimisest alles jäänud kaks suurt kiike, millel me kaua kiikusime. Aerutasime järvel ja käisime saartel, ujusime. Tore oli 1958. a. märtsis toimunud suusamatk Vellavere ümbruses koos eesti filoloogidega. Meenuvad laevaekskursioonid Pihkvasse, Narva ja mööda Emajõe Võrtsjärvele. Esimestel kursustel käisime talveõhtuti Emajõel uisutamas, kogu õppimisaja jooksul kevadeti aga seal ujumas.

Õppimisaeg Tartus oli ka tõeliseks elukooliks. Tagasihoidlike majanduslike võimalustega sõjajärgsetest peredest tulnuna tuli meil põhiliselt ainult stipendiumiga läbi saada. Stipist tuli maksta üür, süüa, kultuuriürituste eest maksta, raamatuid osta, ka riideid osta või ömmelda lasta ning jalatsid jalga saada — ühesõnaga, tuli rahaga väga otstarbekalt ringi käima õppida. Eks vahel sai ka näljanäpistust tunda ning stipipäevade eel kartuli-(purgi)mulgikapsasteleiva peal elatud ning kogunenud purke müüdnud. Aga noor terve organism kannatab palju! Põhiline söögikoht oli ülikooli söökla, mis asus meie ühiselamu kõrval ning oli suhteliselt odav. Muidugi valmistasime ka ise ühiselamus süüa, tehes ka "pattu" — s.o. kasutasime elektripliiti. See oli küll keelatud ning õppejõud pidid kontrollkäike tegema. Meie ühiselamu I korrusel oli ka suure pliidiga köök, mille kütmiseks pidime ise all keldris puid tegema. Mäletan hästi neid suuri haavapakke, mille kallal tuli rassida, et pliidipuid saada. Kaks aastat olime oma toa tüdrukutega n.-ö. "kolhoosis", valmistades kordamööda lõunasööki, et odavamini läbi saada. Viimasel aastal käisime mõne kursusekaaslasega kokakursustel, seal valmistatud toidud söime ise pärast ära. Ühiselamutoa kütmisega me vaeva ei näinud, seda tegi majahoidja. Küll aga tuli ise kordamööda

koristada. Küllalt palju sai ülikooli ajal raamatuid ostetud, need olid siis ju odavad. Ostin ka lasteraamatuid, eriti saksa ja tšehhi omi, mis olid juba siis tugevate pappkaante ja -lehtedega, kaunitest illustratsioonidega. Mõned neist on praegugi alles lastelastelegi vaadata. Viimase kursuse talvel käisin õhtuti saevabrikus tööl, et ülikooli lõpetamiseks lisaraha teenida. Eks selline elukool tuli meile kõigile kasuks, sest raamatukogutöötajate palgad pole kunagi piisavalt suured olnud. Mäletan, et minu esimene palk tööle asudes oli 69 rubla kuus, mis esimese palkade reguleerimisega ümmardati 70 rublani (ühtlustati raamatukoguhoidja ja bibliograafi palk!). Sellise töötasuga töötasin 7 aastat.

Meie kursusele 1954. a. vastu võetud 25 üliõpilasest lõpetas 1959. a. 24. Ülikoolist saadud head ettevalmistust tõendab see, et enamik meist on töötanud ja töötab veelgi õpitud erialal või on siirdunud võrdlemisi lähedastele aladele (muuseumi, arhiivi, infobüroosse). Muidugi on tulnud ennast pidevalt täiendada, et eluga kaasas käia.

Sidemed kursusekaaslaste vahel on säilinud läbi pikkade aastate senini. Iga viie aasta järele toimuvad kursuse kokkutulekud, põhiliselt Tartus, kuhu kõik ikka ja jälle igatsevad. Esimene kokkutulek oli aasta pärast lõpetamist — 1960. a., mil läks lendu meile järgnenud kursus ning esimene kursus kaugõppijaid. Kord on kokkutulek toimunud ka Eestimaa keskel — Järvamaal Koigis Vaike Raski (Linnasmägi) kodutalus. Kohtunud on paljudel konverentsidel, nõupidamistel, ekskursioonidel ja reisidel, komandeeringutel. 1989. a. alates on kohtumiskohaks ka taastatud Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastakoosolekud ja teised üritused, viimati, 15. aprillil 1998. a. ühingu klubi moodustamine. Kaks meie kursuselt on saanud ERÜ aastapreemiad: Eva Vahesalu (Alaküla) ja Maare Kümnik (Tooming).

Kaunis ja sisukas oli 25.–26. septembril 1997. a. toimunud Tartu Ülikoolis raamatukogundust õppinud vilistlaste kokkutulek, mille korraldajate seas oli ka mitu meie kursuse Tartus elavat ja töötavat inimest. Ja nende hulgas jätkuvalt nooruslik, vaimuerk ja heatahtlik Kaja Noodla, kokkutuleku mõtte algataja. Nii säilibki põlvkondade side. Võib-olla taastub kunagi Tartu Ülikoolis ka raamatukogunduse ja bibliograafia või siis raamatuteaduse õpetamine.

Rühm 1959. a. lõpetanuid

1960. a. lõpetanuid TÜ Raamatukogu juures Tiigi tänaval

Mälestused aastaist 1956–1958

Vello Lään*

Olen kutselise ajakirjaniku ametit pidanud 38 aastat ja kuigi lõviosa sellest kuulub ringhäälingule, tegin nooremana palju kaastööd ajalehtedelegi. Nüüd, väljalõigete mappe sirvides, leidsin üllatusega, et väga vähe olen kirja pannud õppimisest bibliograafia osakonnas ja praktikapäevadest Pärnus ning Tõstamaal. Tõsi, 1958. a. aprillist on ülikooli ajalehest lugeda:

“Praegu koosneb [TRÜ Pea]raamatukogu personal 53 inimesest, kuid — tööjõust on ikkagi suur puudus. [...] Viis meid oli: kursusevanem Endel Pöder, kirglik laulu- ja tantsusõber Tiiu Võöl, kursuse pisim neiu Helve Kareva, kaugõppest äsja kursusele saanud Asta Baranova ja nende ridade kirjutaja. [...]

Trükikaartide sorteerimisele järgnesid peagi aga huvitavamad tööd: käidi raamatukauplustes kirjandust vastu võtmas, siis inventeeriti see ära, liigitati, valiti välja trükikaardid või kui need puudusid, valmistasime neid ise — raamatukogulikult öelduna — kataloogisime. [...] Huvitav, kuid küllaltki raske oli iseseisvalt töötada lugemissaalide külastajatega. Nii lendas see poolteist kuud lausa päevadena mööda.”**

Meid võeti bibliograafia ja raamatukogunduse erialale 1955. aastal õppima 26 (ametlikult oli kohti küll 25), lõpetajaid oli 21. Tugevamat sugu oli viis, paraku ei jäänud neist ükski erialale pidama: Alo Ritsingust sai dirigent ja Eesti rahvakunstnik, Endel Põdrast väliskommentaator ja ajakirjanik, Kuldar Raudnask hukkus traagiliselt nõukogude korra ohvrina, olles sel hetkel samuti ajakirjanik, Avo Rosinast aga sai kooliõpetaja.

Kui 1956. a. oktoobris puhkes Ungaris revolutsioon, siis reageerisime meiegi. Loengute vaheajal ilmusid tahvlitele loosungid “Elagu Ungari!” (mille poliitainete õppejõud sõnatult maha pühkisid) ja hakkasime välja andma põrandaalust väljaannet “Ära irvita!”. Selle

* Autor on AS Tartu Raadio peadirektor, 1960. a. lõpetanu.

** V. Lääne [Lään]. Kui bibliograafid olid praktikal // Tartu Riiklik Ülikool 04.04.58, 11.

käsitsi tehtud tiraaž oli üks eksemplar ehk teisisõnu — seda levitati salaja peost pihku. Ometi ilmus ta suhteliselt pikka aega, kogu Ungari tragöödia vältel. Koostajateks-autoriteks olid Kuldar Raudnask ja Vello Lään.

1950-ndate lõpupoolest meenub veel see, kuidas hiigelpikk ešelon läks Tartust appi Kasahstani viljakoristustöödele. Tegelikuses istusid vähesed neist minejaist veoauto või kombaini rooli. Enamasti vedasime härgadega joogivett ja sööta või ehitasime põhurõukusid, mis olid üle 100 meetri pikad. Heino Jagomägi õppis meist kursuses ees ja talle usaldati elektri toomine Kasahhi külla. Linda Kask oli sõnatu, kui sõnniku väljatõstmisel laudast tulid südasuvel nähtavale jäälahmakad, mis olid säilinud eelmisest talvest. Vaat' sulle soe Kustanai oblast!

Ikka ülikooli!

Anne Ainz*

Ma ei mäleta, et keskkooli lõpetades oleks minu jaoks Tartu ülikooli kõrval mõni muu kõrgkool kõneks olnud. Raamatukogundus oli ses mõttes juhus, et olin saanud töökoha külaraamatukokku. Samasse, kus viiekümnendate alguse algkoolitüdrukuna olin enamiku raamatuvaramust läbi lugenud. Vasjok Trubatšovi ja polgu pojaga koos kasvanud põlvkond tajus oma olukorda mõnevõrra hiljem. Lapsepõlve paar armast "Looduse Lasteraamatut" tõi autojuhist isa põletamisele määratud raamatute hulgast. Meie edaspidine lugemus oli täpselt doseeritud — vist 143 lubatud klassikut, nimekirjast küll pudenes aeg-ajalt keegi ja keegi lubati ka asemele. Seegi selgus hiljem. Aga keskkooliaegne armastatud kirjandusõpetaja ei rääkinud sõnagi Underist. Õnnelikemail meist oli säilinud oma või hea tuttava koduraamatukogu.

* Autor on Eesti Rahvusraamatukogu rekataloogimistalituse osakonna juhataja, 1966. a. lõpetanu.

Nii jõudsime kuuekümnendate sula algul ülikooli, kus lugesid R. Kleis ja K. Ramul, V. Alttoa ja V. Adams, J. Feldbach, P. Ariste, H. Peep, kui esimesi pähetulevaid nimesid otsida. Ilukirjandusega ongi seotud suurimad ülikooliaegsed rõõmud ja mured. Mäletan prof. Alttoa kaasaegse väliskirjanduse avastuslikke ekskursse ning Ott Ojamaa renessansikirjanduse loengute erudeeritud loogikat, Harald Peebu eesti kirjanduse põhjalikku käsitlust. Ja alalist ängi, et ei jõua, mitte ei jõua, enne tuleb eksamipäev kätte. Meenub edev Valmar Adams, kes juba ükselt lennutas peakatte eksimatult nagi nupu otsa ja demonstreeris oma hülgavat mälu Puškini "Gavriliadi" najal. Inimlik Paul Ariste, kes diplomitööde kaitsmise komisjoni esimehena enda ees puuslikena krampis diplomande nähes rääkima hakkas, kuidas ta poisikesena seakarjas käis ...

Juba praktikutena oskasime hinnata erialaselt pakutava puudusi ja vourusi. Meelde on jäänud Karin Sarve, Arda Kirseli ja Kaljo Veskimäe loengud, asjalikud ja loogilised. Tänu mu heale onunaisele, kes ülikooli raamatukogus töötas, olid mul selle kogu ja tema teenidajatega pisut isiklikumat laadi suhted. Sain kasutada "õist aboneamenti" ja lugeda selle aja kuumi nimesid nagu Dudintsevit ja vististi ka "Krahv Monte-Kristot" ...

Kaja Noodla oli mu diplomitöö juhendaja. Mäletan selgesti meie esimest vestlust raamatukogu trepil pärast seda, kui ta oli mu oopuse läbi lugenud. K. Noodla kiitis hakatuseks natuke aega üht ja teist. Edasine jutt ei jätnud küll kivi kivi peale. Aga ta tegi seda nii kenasti, targalt ja toetavalt, et saamatusetunne ei saanud võitu.

Tänu diplomitööle Eesti rahvaraamatukogudest aastail 1925–1933 istusin palju ülikooli raamatukogu erihoiu osakonnas. (Kuri-kuulsa Sõstšikoviga raamatukogul vist enam töösuhet ei olnud, aga seal käis ta sageli.) Lugesin nüüd oma diplomitöö üle: "Päevalehest" ja "Vabast Maast" olen leidnud kurtmist rahvaraamatukogude olukorra üle. Mis ju ka tõsi oli. Aga läbi Naani "Eesti NSV ajaloo" prisma oli see hoobilt muundunud ajavaimule vastavaks kodanliku Eesti olude kriitikaks. Tark sai ise aru, kuidas peab.

Eestiaegne ajakirjandus oli praktiliselt kättesaamatu, sestap olin teinud väljakirjutusi muudelgi teemadel peale diplomitöö oma (aimamata, et sellest saab mu töö aastakümneteks). Muu hulgas olen säilitanud Adsoni luuletuse "Kerilaud", millest mõned read võiksid tagantjärele ajajärgule tunnuslikud olla: *Kõik olemise karpi kinni*

paotap / lüüp rossetama tüü nink teo, röömsa teo / kõik elumaigu mädamõrkjass maotap, et midägi ei haara peo, kurva peo.

Punastest ainetest oli sedavõrd kasu, et nad õpetasid slikerdama ja pakkusid vahetevahel publikule lõõgastust. Nõnda oli terane Endel Aule pähe õppinud pika tsitaadi Lenini teoste 27. köitest, mis teenis teda ustavalt igas olukorras jne. jne.

Olime eelviimased Tartus lõpetajad. Käisime isegi rektor Klementi juures protestimas raamatukogunduse ja bibliograafia osakonna Tallinna viimise vastu. Aga see oli juba otsustatud asi. Peahoone tulekahju [21. detsember 1965. a.] tõttu ei antud meile ka õnne lõpetada viisipäraselt ülikooli aulas, vaid raudteelaste klubis (praegune Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja).

Meie õpiaeg nagu enamus elustki sattus väärdunud ühiskonda. Seda väärtuslikumaks osutub ülikoolist kaasa saadud kultuuri järjepidevuse tunnetus. See jõudis meieni nende ainete ja õppejõudude kaudu, kes tähendasid meile palju, Kirjandusmuuseumi kogude, Toome raamatukogu ja Morgensterni hoidla kaudu. Aga ka Baršai orkestri imeliste helidega imelise akustikaga ülikooli aulas. Või vana "Vanemuise" puupüsti täis saalis kuulamas Itaaliast tulnud Hendrik Krummi ja avastamas oma esimest Violettat laulvat Margarita Voitest.

Ühel meie viimastest Tartu valgetest öödest marssisime mööda Emajõe kaldapealset ja toetasime jõudumööda Aita Karjatset tema lemmikrivilaulus *naše delo bojevoje...* Kodumaa nõudis tegusid ja meie, kõrgharidust tunnistava rinnamärgi värskete omanike rivi oli üsna pikk. Seal võisid mäletamisi olla teatraal ja ajakirjanik Aili Miks, Viivi Kuuspere, Evi Pääsuke, bibliofiilihakatis Olaf Esna, Elgi Merisaar, Maie Gross, Endel Aule oma aukartust äratava teadmisega Kluge-Ströhmi raamatukauplusest, Lembi Lahemaa, Hans Hansen, Valter Kannik, kelle pisipojale kursuseõed lahkelt nime otsisid, võib-olla veel keegi.

Tartu-aeg sai otsa.

Diplom kaugõppest!

Aili Miks*

Üle mitme aastakümne otsin dokumentide karbist kõrgkooli-diplomi ja lasen silmadel joosta üle teksti: "Käesolev diplom on antud MIKS, AILI Johannese t. selles, et tema astus 1958. aastal Tartu Riiklikku Ülikooli ja lõpetas 1966. aastal nimetatud ülikooli täieliku kursuse raamatukogunduse ja bibliograafia erialal.

Riikliku Eksamikomisjoni otsusega 26. juunist 1966. a. omistati MIKS, A. kõrgema kvalifikatsiooniga raamatukoguhoidja-bibliograafi kvalifikatsioon."

Varasemast suurema huviga uurin diplomi kehtivust kinnitavaid allkirju (loetav on Riikliku Eksamikomisjoni esimehe nimi — J. Kahk) ja pitselit all, vasemas nurgas. Ümartemplil on eesti- ja venekeelne tekst: ENSV Ministrite Nõukogu Riiklik Kõrgema ja Keskerihariduse Komitee. T a r t u R i i k l i k Ü l i k o o l. Diplomi parempoolsel küljel on templivärviline trükikirjas tekst: "Akadeemiline rinnamärk välja antud".

Moskvas Goznaki trükikojas ilmavalgusele aidatud dokumendi-toorikud on kõvakaanelised ja ajahambale vastupidavad. Dokumendi kaanel ilutseb ajamärgina riigivapp ja venekeelsete kirjatähtedega ДИПЛОМ.

Akadeemilist haridust tõendavat rohmakat rinnamärki pole ma ühegi tollase õpingukaaslase kleidikrael või kuuerevääril näinud, eelkäijate eeskujul tellisime endale hoopis vastava tähekombinatsiooniga — TRÜ — hõbesõrmused.

Diplomit on küll enam kui kolme aastakümne jooksul kõrghariduse tõendina mitut puhku vaja läinud. Iseasi, kuidas sellesse tõendisse suhtuda nüüd — ajaloo, hariduse ja väärtushinnangute ümberhindamise ajajärgul. Kas "punase aja" diplom, mis pealegi kaugõppes saadud, on üldse tõsiseltvõetav tõend kõrgharidusest? See teema võib pakkuda arutlusainet nüüd ja tulevikuski, arvamused ja hinnangud võivad olla ja jäädagi erinevaiks. Siin kirjutajat ei saa mingil juhul arvata suureliseks "lõpptõe" kuulutajaks, oma ja

* Autor on "Valgamaalase" ajakirjanik Otepääl, 1966. a. lõpetanu.

kursusekaaslaste mõndagi ülikooliaegset ühisavastust ei tohiks teisedki valeks tembeldada. Need on faktid.

Esiteks. Meil, kes me 1960-ndail aastail ülikoolis õppisime, oli õnn näha ja kuulata nn. vana kooli professoreid – Aristet, Altooat ja Adamsit, lisaks mitmeid oma ala süvatundjaid, nagu õppejõud O. Ojamaa, S. Issakov, H. Peep jt., kes avardasid meie teadmisi kirjanduse imelisest maailmast antiikajast tänapäevani.

Kui selle kursuse naisinimestest bibliograafid nimetasid omavahelistes vestlustes kaugõpet “kannatuste rajaks”, siis vastukaluks avastasime elamuste kogumise loengutest. Olgu näiteks üks kustumatu mälupeht: Valmar Adamsi loeng vene kirjandusest.

Määramatus vanuses mees, musta värvi kõrvaside ümber pea, seisab auditooriumi ees ja räägib “Meie aja kangelasest”. Ta räägib kuumaks ennast ja kuulajaid, nii et loengu lõppedes on kuulajad köetud sulamistemperatuurile ja nende üksmeelne mõte on — see Lermontovi teos on tõesti kauneim armastusromaan maailmakirjanduse varasalves! Mäletan sedagi, kuidas juba samal sessioonil koduteel Tartust Otepäele kannan kaasas “Meie aja kangelast”, pungil liinibussis ümbritsevat nägemata-kuulmata loen ja lappan taas kooliajal loetut ja otsin vastust küsimusele — mida ma SIIS teisiti lugesin ja mõistsin?

Nii need õppejõud, igaüks omal moel, meid OMA ainemaailma meelitasid. Üksteise võidu lugesime, konspekterisime, avastasime elamusi kirjanduse maailmast. Ühtlasi tegime “salaluuret” õppejõudude lemmikuist, mis nende eksameil pidid olema kohustuslikest kõige kohustuslikumad. Keegi avastas, et õppejõud Feldbachile on kõige kõigem Leonovi “Vene mets”! Vähemalt pool kursust kulutas ühe sessiooni vähegi vabamad minutid selle romaani ligi 800 lehekülje diagonaallugemisele. Vähestele sai osaks õnn eksamil rääkida just sellest kirjanikust ja tema raamatust!

Professor Villem Altooat tavatses eksami või arvestuse eel kerges toonis ja kiirkõnes teada anda: “Kui te mulle vastates suudate ujuda ja pinnale jääda kümme minutit, suudate seda ka pool tundi. Ja mulle saab ka kümme minutiga selgeks, kui palju ja mida te antiikkirjandusest lugenud olete.”

Suurimat kiitust ja tunnustust mäletan kogu meie kursusele just professor Altooalt: “Võrreldes keskkoolipingist tulnud statsionaarsete üliõpilastega, on kaugõppijatega suhtlemine mulle huvipakkavam — te olete vanemad, elukogenenumad, teie lugemus on suurem.”

Niisiis — esimene meie haritusele kaasa aitav fakt — need olid tollased õppejõud, mõjuvõimsad isiksused ülikoolis.

Teiseks. Nagu professor Alttoa oli märganud ja märkinud — polnud me enam verinoored. Suurema osa meie kursusest moodustasid Tallinna Kultuurharidusala Kooli raamatukogunduse osakonna lõpetanud, kes oma kutsealal töötades sellest koolist saadud teadmisi oma igapäevatoos sammalduda ei lasknud. Tallinna kooli vilistlasi oli terve rida: Viivi Kaljumäe, Elgi Kurm, Aita Karjatse, Eve Pääsuke, Maie Lepiksaar, Aili Über ja teisi. Lisaks olid veel meist mõni aasta vanemad noormehed: Olaf Esna, Hans Hansen, Endel Aule, Valter Kannik (kursusevanem), kellest enamik oli endale eesmärgiks seadnud kogu stuudiumi ajal vastata eksamil ainult väga hästi. Hiilgavate ja edukaimate eeskuju sundis pingutama, oma võimete ja võimaluste kohaselt paremat püüdlema!

Kolmandaks. Meie eelteadmised ja oskused said tollastelt erialaõppejõududelt Tartust sellise lisa ja pagasi, mis oleks vajalik igale kõrgharidusega inimesele ükskõik millisel erialal.

Mäletan tänaseni neid eksamite-eelseid, üksnes raamatulehtede krabinaist või puutreppe naginast “saatemuusikaga” pikki öhtutunde raamatukogus Toomemäel. Kaugõppijad, kes me enamiku sessioonide ajal pidime leppima mingigi vabaks jäänud voodi ja majutuskohaga Tiigi või Pälsoni ühiselamus, saime tundma seda erilist miljööd ja aurat, mida pakkusid ülikoolilinna raamatukogud, nende varamud ja sealsed teejuhid. Meie erialaõppejõud olidki need teejuhid, parimad oma ala tundjad. Õpinguraamatust olen oma tarbeks teinud ära kirja — seal on nii erialaained kui ka õppejõud kõik täpselt kirjas, raamatukogunduse, raamatukogu fondide ja kataloogidega alustades ja riigieksamiga bibliograafias lõpetades; õppejõud Kirsal, Noodla, Veskimägi, Sarv, Kudu, Ruugla, Parmas. Nende loengute konspektid ja diplomitöö on ehk enamikul meist ajalooürikuina säilitatud.

Millegipärast on igavesti meeles üks tund Toomel. Olime “rivis” kogu kursusega kõrgel rõdul marksismi-leninismi klassikute teoste riiulite juures. Igaüks sai loosiga klassiku ühe tsitaadi. Ülesanne — leida, millise kõite, millises töös peitub otsitav tsitaat! Oli päris põnev mäng kiiruse peale!

1966. a. lõpetanuid vilistlasõhtul TÜ Ajaloomuuseumis Toomel

Lõpetuseks. Kes arvab, et kuuekümnendail aastail kulutati kõrgkoolis põhiline aeg “punastele” ainetele, on minu arvates meie taasiseseisvumisajal moesoleva nihilismi ohvriks langenud. Kokkuvõtte õpinguraamatu põhjal on järgmine: kuue aasta jooksul on sooritatud 61 eksamit ja arvestust, lisaks 2 riigieksamit ning diplomitöö koostamine, vormistamine ja kaitsmine. “Punaseid” etteasteid on nende hulgas ainult üheksa.

Eesti filoloogide rüpes bibliograafiks

Anne Valmas*

Astusin Tartu Ülikooli eesti filoloogia osakonda 1960. aastal. Selle aja õppekavade järgi toimus kitsam spetsialiseerumine alles kolmanda kursuse lõpul, kui jaguneti eesti kirjanduse, rahvaluule, eesti keele, soome-ugri keelte, loogika ja psühholoogia, ajakirjanduse ja bibliograafia eriharuks.

Ülikooli astudes olin kindlasti otsustanud, et minust saab aja-kirjanik. See tegevus tundus põnevana ja päris hästi teadsin ka, et õpetajaks ma ei hakka. See vastutusrikas amet tundus minu loomusele sobimatuna ja sama arvan praeguseni. Esimestel kursustel nägin oma elavaid ja säravaid kursusekaaslasi, kelle suhtlemisjulgus ja pealehakkamine oli kaugel üle minu omast ja esialgne ajakirjanikuunistus sai minus kriitiliselt maha surutud. Olin liiga tagasihoidlik suhtleja, kui uksest välja oleks visatud, siis aknast ma uuesti poleks läinud ja ega ma oma kirjutamisoskusestki midagi erilist arvanud. Nii tuli uus otsus teha ja ega muud üle ei jäänud kui bibliograafia.

Raamatukoguga olid esimesed tõsisemad kokkupuuted alles Tartus, kui väike, kuid sisukas kooliraamatukogu välja arvata. Kasutasime Tartu perioodil nii linnaraamatukogu kui ka ülikooli peahoones asuvat "seminarkat", "tuubikumi" ja Toomemäe iidset hoonet. Raamatukogus õppija ei ole ma kunagi olnud, sest ei suutnud seal piisavalt keskenduda, kõik pidi kodus käepärast olema. Aga Toome raamatukogu eriline hõng oli alati aukartustäratav ja mõnikord oli tunne, et mida mina — tudeng — sinna üldse otsin, see maja on targematele.

Esimesed kokkupuuted Toomega olid Kaja Noodla vahendusel, kui ta kataloogide vahel pika laua taga meile kataloogide kasutamist õpetas ja raamatukogust üldisi tarkusi jagas. See oli päris stuudiumi alguses ja mil esimest korda aru sain, et raamatukogus on palju huvitavam sisemine elu, kui see välja paistab. Kõige rohkem hakkas

* Autor on Eesti Akadeemilise Raamatukogu direktor, 1965. a. lõpetanu.

mind kõitma teatmeteostesse kätketud tarkus ja hiljem bibliograafia. Seda pean kindlasti Elsa Kudu teeneks, kes oma tarkusega lummas. Mäletan neid praktilisi tunde Toome raamatukogu rõdul, kui Elsa Kudu eri maade entsüklopeediate erinevusi seletas ja selgeks tegi, et iga bibliograaf peab võõrkeeli vähemalt niipalju oskama, et igast entsüklopeediast vajalikud andmed üles leida suudaks. Tema enese erudeeritus võimaldas paljud andmed esitada ka ilma teatmeteosteta, lihtsalt mälus sorides! Tol ajal ülikooli raamatukogus töötanud Ruth Parmas, Aime Pärnakivi, Ida Noppel, Lea Trikkant said mõne aja pärast kolleegideks, ja nimedki selgusid alles hiljem, kuid õppimise ajal mõjusid nad äärmiselt tarkade ja aukartustäratavatena.

Raamatukogundust õpetasid sel ajal veel Karin Sarv, Vilma Kelve, Ingrid Loosme ja Tartu Ülikoolis 1964. a. pedagoogikakandidaadi kraadi kaitsnud Kaljo Veskimägi. Mäletan hästi tema väga sisukaid loenguid raamatukogunduse ajaloost ja meie õppereisi Leedu ja Läti raamatukogudesse 1964. a. maikuus. See reis andis tulevase eriala kohta hoopis avarama pildi. Eriline hõng jäi kohtumisest Leedu raamatukogunduse professori Vladimirovasega, kes just oli naasnud Ameerikast ÜRO raamatukogu direktori kohalt. Selle pika hallipäise erakordselt targa raamatukogunduse professori kuju sööbis mällu ja pani mõtlema nii raamatu- kui raamatukogutarkusele kõige laiemas mõttes.

Päris sageli meenutan Karin Sarve öeldud mõtet ülikooli päevilt, mida sel ajal me eriti ei uskunud — kui korra raamatukogusse tööle tullakse, siis ainult vähesed lähevad sealt ära. Olen üks paljudest, kes on jäänud!

Kuidas minust sai bibliograafia õppejõud

Kaja Noodla

Töötasin 1942. a. sügisest Tartu Ülikooli juurde kuuluva Õpetatud Eesti Seltsi (ÕES) raamatukoguhoidjana. Seesuguse organisatsiooni eksisteerimine muutus aga nõukogude okupatsiooni taastamise järel mõnevõrra kahtlaseks. Kõigepealt tõusetus küll kahe palgalise töötaja jätkamise küsimus.

1945. a. jaanuaris vahistati ajaloo-keeleteaduskonna seminariraamatukogu juhataja Ann Tamm. Juhuse tahtel elasin mina 1944. a. sügisest koos Ann Tammega, kes ootas oma kolmetoalise korteri vabastamist (Punaarmee ohvitser oli sisse kolinud), ülikooli peahoones "seminarka" väikeses tagatoas. Oli loomulik, et sealse elanikuna asusin appi lugejaid teenindama. Märtsikuust komandeeriti mind ametlikult seminariraamatukogusse tööle. Olin sellega täiesti rahul, sest seal oli meeldiv õhkkond, sai kontakti paljude teaduskonna õppejõudude ja üliõpilastega.

1945. a. sügisel tahtis Õpetatud Eesti Selts oma assistendikohta tagasi saada. Ma nõustusin vastu võtma "seminarkas" vabaks jäänud laborandikoha, kuid rektori käskkiri tõi üllatuse — olin septembrist alates määratud bibliograafia kateedri assistendiks! See ametikoht oli seisnud vakantsena kateedri asutamisest (1944) alates, sest F. Puksoo ilmselt ei vajanud endale õppetöös abilist. Nüüd oli

Kaja Noodla

Puksoo ära viidud ja tema asemele kutsuti kateedrit juhatama Helene Johani Tallinnast.

Mäletan hästi, kuidas Johani ühel oktoobrikuu päeval tuli hingeldades (süda!) ülikooli peahoone kolmandale korrusele otsima oma assistenti. Tal oli dekaaniga juba kokku lepitud, et ma esialgu poolitan oma tööpäeva kahe asutuse vahel. Kateedrijuhatajalt sain esimeseks ülesandeks tutvuda võimalikult põhjalikult Toome raamatukogu lugemissaali teatmekirjanduse koguga. Johani hakkas Tartus käima algul kahe, hiljem kolme nädala tagant. Ta alustas bibliograafia ja raamatukogunduse üldkursuse loengutega, mis olid temal pigem vestlused nõukogude raamatukogunduse põhiprintsiipidest. Ka mina käisin neid kuulamas. Johani käsitlusviis oli probleemne, sundis kaasa mõtlema, esitlus elav, vastandina Puksoole, kes rõhutas esijoones fakte ja kõneles monotoonselt. Pean tunnistama, et Puksoo juurest ma erilist raamatukoguvaimustust kaasa ei saanud. See ala oli jäänud minu jaoks staatiliseks. Puksool jäi keskseks faktoriks raamat, Johanil — lugeja.

Imelikul kombel sobisime Johaniga algusest peale hästi, kuigi tõekspidamiste poolest kuulusime vastasleeridesse. Eriala meid kokku viis, kuid omavahelistes aruteludes, mis kestsid hotellis "Park" enamasti poole ööni, jõudsime kiiresti ka päevaprobleemide ja ideoloogiaküsimuste juurde. Alustasime tõerääkimisest — ja see suhtlemisviis on jäänud meie vahele tänaseni. Ütlesime teineteisele teravusi, ent vastastikune usaldus sellest aina süvenes. Johani entusiasm nakatas. Ma sain peatselt lahti oma sõja-aastatel alanud tardumusest ning passiivsusest. Hakkasin nägema raamatukoguhoidja töö mitmekülgeid arenguvõimalusi ja tahtma ka ise midagi ära teha.

Õppetegevust alustasin 1946. a. kevadel üldkursusega. Muidugi polnud minu loengud võrreldavad Johaniga oma omadega. Aasta hiljem astusin bibliograafiaüliõpilaste (IV kursus) ette üldise välismaa bibliograafia kursuse loengutega. Püüdsin küll igaks korra hoolikalt ette valmistuda, aga rippusin kõvasti faktide küljes kinni. Ja ega ma polnud siis ise veel ühtki bibliograafiat koostanud. Tükk tegemist oli marksistlike hinnangute leidmisega. Edasi tuli lugeda raamatu ja raamatukogude ajalugu III kursusele kolm tundi nädalas. See aine mulle endale meeldis, ent ulatuslik materjal vajanuks pikemalt "seedimist". Johani haiguse tõttu jäi minu läbi viia ka III kursuse seminar. Küllaltki vastutusrikas oli sobivate teemade leidmine. Puksoo eeskujul pidasin silmas temaatikat, mis aitaks kaasa eesti

raamatuloo ja raamatukogunduse uurimisele. Tagasivaates selgub, et mõned teemad said antud liiga laiad. Tööde juhendamise metoodika olin ma oma stuudiumi kestel omandanud eeskätt prof. Hans Kruusilt, kes mu esimesele katsetusele nii põhjalikku kriitikat tegi, et see eluks ajaks meelde jäi. Minu õppejõud (professorid Hans Kruus ja Peeter Tarvel), muide, tööde koostamist ei juhendanud, valminud töid aga arutati seminariistungeil üpris põhjalikult. Mina oma üliõpilastele andsin küll konsultatsioone, aga olin ka vanamoealiselt nõudlik.

Teatavasti bibliograafia õpetamine ülikoolis likvideeriti 1950. a. juunis. Möödus mitu ränkasket aastat meile kõigile. Minust oli vahepeal saanud ülikooli raamatukogu töötaja.* 1954. a. sügisel helistas raamatukogusse eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedri juhataja dots. Karl Taev, kes teatas, et läheb suuresti lahti raamatukogunduse ja bibliograafia õpetamiseks. Päris esimesele kursusele võetakse vastu 25 üliõpilast ja teist sama palju kaugõppesse. Mina pidin alustama raamatu ajaloo kursusega. Punnisin küll vastu, sest raamatukoguski oli mul töid-tegemisi kuhjaga. Ei osanud aga ka kedagi teist soovitada. Keegi peab ju ära tegema. See loengukursus oli nüüd juba palju mahukam kui varasem, nii et ettevalmistamine nõudis öötööd.

Tudengite koosseis tundus algul mõnevõrra keskkoolihõnguline, sest ega paljud teadnudki, mida see eriala endast kujutab. Siiski olid sõjajärgsete aastate noored üldiselt tõsised ja töökad. Eriti meeldisid mulle kaugõppijad, kellest suur osa juba töötas raamatukogus ja seetõttu loenguil pakutavat suurema huviga jälgis. Tihe kontakt sugenes jällegi kursuse- ja diplomitöid juhendades. Kaugõppijaid sai juhendatud isegi kirja teel. Kirjatöödeks kui ka eksamiteks töin üliõpilastele mitmel puhul oma kodust keelatud raamatuid, F. Puksoo teoseid jt. eestiainelisi, ka "Eesti raamatu üldnimestikku". Seda tegid teisedki õppejõud.

Minu hooleks jäi edaspidi ka õppeplaane eriala aspektist läbi vaadata (neid muudeti pea igal aastal) ja soovitada õppejõududeks sobivaid isikuid. Ega neid mujalt võtta olnud, kui Johani ja enda õpilaste seast, erandina üks Leningradis õppinu (Viktor Samoilov). Kõik me olime õppeülesandetahtjad oma raamatukogutöö kõrvalt.

* K. Noodla oli a. 1949–51 ülikooli raamatukogu direktori kohusetähtja.

Päevasesse osakonda võeti raamatukogunduse üliõpilasi vastu veel vaid järgmisel, 1955. aastal. Selle kursuse rahvas erines eelmisest selle poolest, et nad olid elavamad ja kriitilisemad. Kui lektori mõni mõte küllalt selge ei olnud, küsisid nad otsemaid. Juhtus ka nii, et neil tekkis arusaamatusi filosoofia kateedri professori Otto Steiniga. Temaga oli kuuldavasti konflikte teistelgi üliõpilastel, kuid ülikooli ajalehes märgiti ära, et raamatukogunduse üliõpilaste seas "levivad ebaterved meeleolud". Me kõik teadsime, et see võib pahanudusi kaasa tuua. Kas ma olin parajasti selle kursuse hooldaja või mitte, igatahes läksin omal algatusel õppeprorektor prof. Ilo Sildmäe jutule. Rääkisin umbes nii, et mingit nõukogude vaenulikkust seal ei ole, aga on erksa vaimuga teadmishimulised ja kaasamõtlevad noored inimesed. Sildmäe küsis, kas minu arvates oleksid üliõpilased valmis temaga vestlema. No muidugi olid. Niisiis kokku saadigi. Kursusevanemaks oli julge ja sõnakas Endel Pöder (1935–1996; hiljem raadios hästi tuntud oma välispoliitiliste ringvaadetega), aga seal oli veel kindlate ja selgete seisukohtadega Kuldar Raudnask (1936–1985) ning kõigest huvituv, alati kiirustav Vello Lään, ka julgeid tüdrukuid oli. Pöder võttis jutuotsa üles. Algul kobamisi, siis järjest julgemalt esitas ta neidsamu küsimusi, mida filosoofia-professor oli vaenulikeks tõlgendanud. Sildmäe seletas rahulikult. Varsti liitus teisigi sõnavõtjaid ja arenes ladus vestlus. Hiljem kui auditooriumist lahkusime, ütles prof. Sildmäe: "Mul oleks hea meel, kui minu üliõpilased oleksid ka nii erksad ja taibukad." (Ta oli õigusteaduskonna õppejõud.) Nii saigi see valus küsimus rahumeelselt lahendatud.

Tagasivaates oli üliõpilaste õpetamine kõigile raskustele vaatamata ikkagi huvitav. Kordagi ei tulnud tüdimust. Toredate noortega töötades õppisin ja arenesin ise rohkem, kui algaja õppejõuna neile suutsin ja oskasin edasi anda.

Tartu Ülikoolis aastail 1927–1988 raamatukogundust ja bibliograafiat õppinute nimestik

Nimestikus on statsionaarselt ja kaugõppes, eksternidena (*ekst*) ja individuaalprogrammidega (*ind progr*) õppinud ning raamatukogunduse ja bibliograafia kursuse lõpetanud (või peaaegu lõpetanud) kasvandikud. Ajavahemikus 1927–1944 lisaspetsiaalsusena õpitud bibliograafiakursus lõppes alamastme eksamiga (*aa*). Osa õppijaid piirdus ainult proseminaritöö (*prosem*) esitamisega.

Viimaste andmete (5.11.98) järgi on nimestikus 315 isikut, neist 252 naist ja 63 meest.

Isikute kohta on esitatud järgmisi andmeid: perekonna- ja eesnimi (-nimed), daatumid (võimaluse korral), TÜ-s õppimise aastad ja mida õpiti, teaduskraad. Kui aastaarvu (-arvude) juurde eriala märgitud ei ole, siis ongi õpitud raamatukogundust ja bibliograafiat. Kriipsuke aastaarvu juures (näiteks 1933–38–) tähendab stuudiumi katkemist. Perekonnanime erinevailt vormidelt viidatakse praegusele (viimasele), kus on kogu andmestik.

Paljud kasutatud lühendeist (teaduskond *filos, teol, aj-keele, lood* või eriala *kirj, jur; c.l. jt.*) on kooskõlas väljaandes ***Album academicum Universitatis Tartuensis 1918–1944*** (Tartu, 1994, kd.1–3) esinevatega, osa mitte (eriala *ing fil, rom-germ fil, rahval, bibl jt.*).

1940–1944. a. kohta on säilinud dokumentatsioon (Eesti Ajalooarhiiv) lünklik, mistõttu võib mõni alamastme eksam alljärgnevas puududa, mida palume vabandada. Täiendused ja parandused on teretulnud aadressil: Tartu Ülikooli Raamatukogu teadusbibliograafia osakond W. Struve t 1 Tartu, tel (27) 375 783 Maare Kümnik.

Aare, Ellen (kuni 1963 Aun)
26.07.1926
1945–50 ing fil, bibl

Aav, Tiiu (kuni 1962 Plakk)
15.08.1937
1956–67

Aaver, Eva (kuni 1936
Lossmann, 1953 Loosme)
14.06.1925
1944–49 ing fil,
1952–57 eesti fil, bibl

Adamson, Virve (kuni 1950
Heido)
29.09.1921
1945–67 germ fil, eesti fil, bibl

Adermann, Hella (kuni 1961
Münz)
21.12.1935
1954–59

Ainz, Anne
04.11.1940
1959–60 ing fil, 1960–66
Alaküla, Eva vt Vahesalu, Eva
Alliksoo, Leili-Benita vt Toots,
Leili-Benita
Allikvee, Aime vt Pärnakivi, Aime

Allpere, Erica (Erika) (kuni 1938
Sild)
05.03.1906
1925–34 filos, 1934 aa
Ananjeva, Irina vt Külmoja, Irina

Annus, Endel
16.02.1915
1935–40 filos, 1943 aa,
1975 fil knđ

Anson, Linda vt Kivistik, Linda

Anvelt, Tuuli (kuni 1935
Voimann, Minna, 1935–39
Rohevee)
18.01.1904 † 26.11.1985
1924–29 teol, 1929– filos,
1941 prosem

Arro, Magdalene
10.02.1905
1925–38 filos, 1938–42–, 1934 aa

Arumaa, Helgi (Simson)
15.09.1936
1955–60
Asbaum, Alja vt Hiiesalu, Alja

Aule, Endel
21.12.1926 † 13.05.1989
1960–66
Aun, Ellen vt Aare, Ellen
Baranova, Asta vt Pangsepp, Asta

Brandt, Olga
22.04.1916
1935–36 lood, 1936–38– filos,
1938 aa
Brauer, Hille-Mai vt Lugus, Hille-
Mai
Bredo (Brido, Predo), Karin vt
Sarv, Karin

Brinkmann, Helgi (kuni 1948
Köpp)
06.05.1910 † 22.09.1982
1928–38 filos, 1938 aa

**Bulmerincq, Sophie Helene
Nataalie von**
10.02.1915 † 02.09.1982
1933– filos, 1934 aa

Bäärs, Ellen
19.07.1933
1960–66
Dobkevitš, Maive vt Triipan, Maive

Eek, Inge (kuni 1963 Saukas)
27.08.1940
1958–63

Eglon, Silvia (Paju)
08.04.1929
1956–65
Eli, Elga vt Univer, Elga

Elson, Maret (Suits, Anna Liisa
Margareta)
21.01.1914 † 14.07.1956
1932–36– filos, 1942–43– prosem

Ennosaar, Virve (kuni 1952 Koik)
19.05.1926
1945–50 germ fil, bibl
Erikson, Liidia (Lydia) vt Eriste,
Liidia (Lydia)

Briste, Liidia (Lydia) (kuni 1938

Erikson)
14.04.1901
1930–36 filos ped c.l.,
1936–40 filos c.l., 1935 aa

Ernits, Erna

29.09.1908 † 29.11.1954
1927–37– filos, 1930 aa

Ersto, Arnold

30.10.1911
1935–40 jur c.l., 1942– agr,
1942–43– maj, 1941 prosem

Esna, Olaf

05.02.1934
1960–66

Feldmann, Johannes

07.03.1909
1933–38– filos, prosem

Fischer, Helvi vt Piirson, Helvi
Freidenberg, Linda vt Talistu,
Linda

Fuchs, Vera

20.10.1904
1925–26– lood, 1926–38 filos,
prosem

Grigordoi, Elsa vt Tiikmaa, Elsa

Gross, Maie (kuni 1967

Lepiksaar)
11.04.1938
1959–66

Grünbaum, Evi (Pääsuke,

1957–63 Touart)
24.06.1930
1960–66

Grünthal, Bernhard vt Heljula,
Bernhard

Grünthal, Rosalie Elisabeth

13.07.1904
1926–33 filos, 1939 aa

Haabsaar, Milvi

01.02.1937
1955–60

Haberman (Habermann), Alice

Anna (kuni 1933 Kurusk,
Kurrusk)
24.11.1905 † 09.06.1993
1924–31 ing fil, 1946–47 bibl

Haluga, Alexandra (Aleksandra)

(Kask)
06.10.1909
1927–32 ing fil, bibl

Hansen, Hans

25.05.1929
1960–66

Hansen, Helga (kuni 1939

Soobik)
04.01.1918
1936–42 filos, 1945–46 ing ja
germ fil, 1948–52 bibl

Harju, Hildegard

01.07.1930
1957–67

Heido, Virve vt Adamson, Virve

Heljula, Bernhard (kuni 1937

Grünthal)
29.10.1910
1938–41 vabak, 1940 prosem

Henno, Aime

27.05.1932
1957–63

Herodes, Marta Elisabeth vt
Tender, Marta Elisabeth

Hiielo, Tiiu (kuni 1955 Järsu)

15.09.1936
1956–64

Hiiemäe, Eljo vt Kaldalu, Eljo

Hiiesalu, Alja (Asbaum)

09.11.1936
1955–60

Hiiesalu, Tiiu (kuni 1962

Kuldkepp)
21.09.1936
1954–59

Hiietamm, Ülo–Lembit

11.04.1934 † 09.07.1993
1954–59

Holberg, Selma

02.03.1898
1919–33 filos, 1933–34 filos c.l.,
mag phil, 1934 prosem

Hone, Aira vt Kaal, Aira

Horma, Mare

16.01.1942
1961–67

Humal, Helga (Lahe)
15.05.1936
1957-64
Ideon, Mari vt Kalvik, Mari

Ilves, Ilme
09.06.1936
1957-67

Ivask, Helene vt Kulpa, Helene

Jaanhold, Tiiu (kuni 1962
Raudva)
28.01.1938
1958-67 eesti fil, bibl

Jagomägi, Heino
04.11.1934
1954-59

Jagomägi, Iive (kuni 1962
Uuema)
22.09.1935
1954-59

Jakobson, Elmar vt Järvet, Elmar

Jallai, Viktor
20.04.1919
1936-43- filos, prosem

Jannus, Renate
20.12.1920 † 02.06.1988
1954-60

Johani, Helene Therese
(Monstrum, Munstrum,
Mundström, 1925-33
Mugasto)
26.02.1903
1923-31 filos rahval, eesti ja
maailmakirj, etnogr, eesti k,
1929 aa

Johanson, Hilja
15.03.1925
1954-60

Joost, Asta
22.01.1932 †
1956-65

Juhansoo, Tiiu (kuni 1960 Vööl)
13.05.1938 †
1955-60

Jöks, Ruth vt Michelson, Ruth
Järsu, Tiiu vt Hiielo, Tiiu

Järvala, Helga-Karin
14.07.1929
1959-66

Järve, Raul
01.08.1931
1954-62

Järvet, Elmar (Jakobson)
28.06.1911
1933-44- filos, prosem

Jürgens, Malle (kuni 1959
Kõrgas)
02.05.1935
1954-59

Jürgens, Marie Elisabet
18.02.1907
1929-32- filos, 1930 aa

Jürman (Jürmann), Hans
28.02.1923
1942-52 eesti fil, 1955-56- bibl

Jürisson, Lucie vt Vallaste, Lucie

Kaal, Aira (kuni 1938 Alma
Vilhelmine), (abiell Hone)
07.11.1911 † 07.04.1988
1931-40 filos, 1934 aa

Kaarest, Erna (Kohlmeyer,
Kohlmeyer)
23.04.1900
1923-34 germ fil, 1941 aa

Kaarna, Astrid vt Vehik, Astrid

Kabur, Vaime (Vilandberg,
Miralda Eugenie, 1935-41
Vilgma)
08.12.1914
1934-40 eesti fil, 1940-42- filos,
1947-50 ekst

Kadakas, Lembi vt Lahemaa,
Lembi

Kaer, Krista
20.07.1951
1968-73 ing fil,
1971-73 ind progr

Kaints, Virve
01.01.1925
1944-50 ing fil, bibl

Kaldalu, Eljo (kuni 1947

Hiiemäe)
19.11.1920
1957-67

Kaldre, Alide Johanna (kuni
1937 Vanak (Vannak),
1937-38 Karlson (Karlsson))
31.10.1899 †
1921-31- filos, 1936-40-,
1929 aa

Kaljumäe, Viivi vt Kuuspere, Viivi

Kalk, Helve (kuni 1958 Kareva)
22.11.1936
1955-60

Kalvik, Mari (kuni 1966 Ideon)
09.04.1937
1955-60, 1984 fil knd

Kannik, Valter
15.02.1926
1960-66

Kapsta, Helje vt Riives, Helje
Kareva, Helve vt Kalk, Helve

Karjatse, Aita (kuni 1959
Tomingas)
15.05.1937
1960-66

Kark, Maie
22.12.1951
1970-75 ing fil, ind progr

Kasak, Ilme (kuni 1955 Riives)
18.06.1930
1948-50, 1955-61

Kask, Alexandra (Aleksandra) vt
Haluga, Alexandra
(Aleksandra)

Kask, Ellen-Kadi
10.08.1932
1959-67

Kask, Linda
11.04.1936
1955-60

Kattai, Endla
14.04.1924
1955-61

Kattai, Hillar
10.02.1920 † 30.08.1994
1959-65-

Kaugver, Aave (Oengo, Oro, kuni
1971 Šarlai)
15.07.1931 † 14.06.1989
1961-67

Kaur, Ella
31.08.1935
1955-60

Kihlefelt (Kihlevelt), Konrad vt
Kullango, Konrad

Kikas, Konrad
08.02.1928
1954-60

Killar, Maire (kuni 1972
Suurkask)
06.08.1948
1967-72 germ fil, ind progr

Kirsal, Arda-Maria
11.09.1926
1945-50 ing fil, bibl

Kivistik, Linda (kuni 1959
Anson)
29.03.1935
1954-59

Kivistik, Milvi (Pajuste)
09.01.1942
1960-65

Klaassen, Anne (kuni 1965
Pöldre)
03.11.1939
1957-63 eesti fil, ind progr

Klaus, Maret-Ene
29.11.1933
1954-67

Koger, Elki vt Ojasoo, Elki
Kohlmei (Kohlmeyer), Erna vt
Kaareste, Erna

Koik, Virve vt Ennosaar, Virve

Konts, Ilmar
14.11.1930 † 04.07.1973
1960-68

Koppel, Mare vt Vadi, Mare

**Korkašvili (Korkashvili),
Tamaara** (Tamara)
13.01.1914
1931-39 slaavi fil, 1939 aa

Korp (Korb), Paul

07.02.1909 † ?02.1945
1927–29– vet, 1932– filos,
1939–42– 1942–44– agr, 1941 aa

Kose, Laine vt Peep, Laine

Kreegimäe, Villu

12.07.1935
1954–59

Kriegerberg, Aino vt Kuik, Aino

Krusenberg, Therese Lisette

23.08.1908
1930–33– filos, 1933 aa

Kudu, Elsa Kristine (kuni 1940

Kuddu)
21.01.1915 † 05.07.1993
1933–34– filos, 1936–38– jur,
1943–44– jur, 1944–49 rom fil,
bibl

Kuik, Aino (Kriegerberg)

16.05.1942
1961–67

Kuik, Sirje-Mall vt Nilson, Sirje-
Mall

Kukk, Karin-Küllike

05.02.1934 †
1959–67

Kuldkepp, Tiiu vt Hiiesalu, Tiiu

Kullango, Konrad (kuni 1935

Kihlefelt, Kihlevelt)
14.11.1906 † 1986
1926–31 filos, 1934–39,
1940–41– jur, 1931 aa

Kulpa, Helene (kuni 1936 Ivask)

20.05.1910
1929–36 aj, rom fil, sotsiol,
1936 aa

Kurm, Elgi vt Merisaar, Elgi

Kurusk (Kurrusk), Alice Anna vt
Haberman, Alice

Kuusmann, Elga

06.09.1926
1954–60

Kuuspere, Viivi (kuni 1967

Kaljumäe)
30.01.1938
1960–66

Köpp, Helgi vt Brinkmann, Helgi

Kõrb, Leida vt Laidvee, Leida
Kõrgas, Malle vt Jürgens, Malle
Kärner, Elfriede Helene vt Laas,
Elfriede Helene

Kärtner, Evi (Resen, Raismann)

09.09.1937
1957–65

Käsper, Hilja (kuni 1962

Pöllusmaa)
15.03.1935
1954–59

Käär, Leili vt Veldi, Leili

Kõster, Eela vt Pajupuu, Eela

Kösti, Viive (Tuul)

09.02.1939
1957–67

Külmoja, Irina (Ananjeva)

28.11.1946
1965–70 slaavi fil c.l., ind progr,
1985 fil knd

Künnik, Maare (kuni 1960

Tooming)
15.03.1936
1954–59

Kütt, Asta vt Pangsepp, Asta

Laaber, Herbert vt Laidvee,
Herbert

Laane, Aade vt Retel, Aade

Laanekask, Kaie vt Nagelman,
Kai

Laas, Elfriede Helene (kuni 1937

Kärner)
15.07.1903 † 16.08.1983
1924–38 aj, 1937 aa

Lahe, Helga vt Humal, Helga

Lahemaa, Lembi (kuni 1961

Ugandi, kuni 1967 Kadakas)
22.10.1938
1959–66

Laidvee, Herbert (kuni 1938

Laaber)
30.10.1908 † 31.05.1990
1929–35 filos, 1940 aj, 1945 bibl

Laidvee, Leida Marie (Kõrb)

05.04.1916 † 23.07.1995
1934– germ fil, 1939–49 germ fil,
ind progr

Lang, Erika

14.09.1923
1954-60

Langemets, Erna-Alide (kuni

1956 Raiend)

06.03.1925

1945-50 ing fil, bibl

Lao, Linda Amanda Rosalie

(kuni 1939 Metslang)

26.10.1894 † 10.01.1985

1917-18- aj, 1919-38 aj, 1929 aa

Laos, Mare

09.12.1935

1955-60

Laro, Adelheid vt Okas-Laro,

Adelheid

Lattik, Riina (kuni 1960 Verme)

30.04.1936

1954-59

Laurimaa, Laine (Sinisalu)

18.06.1938

1959-67

Leek, Vaike (kuni 1956 Pütsep)

03.11.1926

1954-61

Lehesmets, Helju (kuni 1956

Veevo)

10.06.1928

1955-56, 1963-67

Lensment, Reet (kuni 1962

Rosenberg)

01.10.1937

1956-62

Lepamaa, Aili

16.01.1937

1959-64

Lepik, Ester (kuni 1957 Truu)

04.04.1934

1955-62

Lepik, Kaljo

17.11.1930

1951-56 eesti fil, loogika,

psühhol, 1957-62

Lepiksaar, Maie vt Gross, Maie

Leping, Eve (Sarapuu)

12.06.1937

1957-65, 1973-79 jur

Lepp, Leida-Irene

29.09.1905

1927-32 fil, 1935 aa ekst

Leppind, Eha (kuni 1963

Luhaste)

05.12.1931

1954 eesti fil, 1954-60

Libene, Lembe vt Saun, Lembe

Liblik, Leida Miralda (kuni 1938

Puusep, Puusepp)

11.09.1913 † 12.08.1991

1933-38 fil, 1945-46 bibl

Liblik, Marta

12.07.1900 † 04.12.1982

1920-29 maj, 1929 aa

Liin, Helgi (Helgi Laine)

12.07.1920

1938-39- arstit,

1939-46 rom-germ fil,

1945 bibl, 1969 fil kn

Liiv, Irene Martha (kuni 1933

Vedler)

23.11.1909 †

1928-33- fil, 1930 aa

Liiv, Liidia (Lydia) vt Liivik, Liidia

(Lydia)

Liiva, Õie

26.02.1935

1955-61

Liivik, Liidia (Lydia) (kuni 1955

Liiv)

16.06.1925

1960-67

Liivnurm, Salme vt Vainlo, Salme

Lill, Aime vt Naanuri, Aime

Lill, Ellen vt Sarv, Ellen

Lillemäe, Vambola

14.06.1932

1955-61, 1970-73 aspirantuur,

1973 aj kn

Lind, Hedi (kuni 1928 Ojanson,

kuni 1940 Hedvig Alice)

31.01.1905 † 1974

1926-27- lood, 1927-28- fil, 1940-42-, 1941 prosem

Linnamägi, Silvi (Luig)
07.04.1935
1954–59

Linnasmägi, Vaike (Rask)
25.12.1936
1954–59

Lintsi, Marta Johanna (kuni
1938 Sikka, kuni 1942 Sika)
07.07.1910 † 20.07.1991
1929–40 filios, 1940–42–,
1944–47– arstit,
1948–52– aj-keele bibl

Lipstok, Elli (kuni 1951 Sūva)
25.09.1926
1945–50 ing fil, bibl
Loderaud, Maret vt Möldri, Maret
Loosme, Eva vt Aaver, Eva

Loosme, Ingrid (kuni 1936
Lossmann)
14.06.1925
1944–49 ing fil, bibl
Lossmann, Eva vt Aaver, Eva
Lossmann, Ingrid vt Loosme,
Ingrid
Lud, Kaja vt Luud, Kaja

Lugus, Hille-Mai (kuni 1964
Brauer)
09.01.1937
1955–67
Luhaste, Eha vt Leppind, Eha

Luht, Ene (kuni 1960 Rajaste)
23.02.1937
1955–60
Luig, Silvi vt Linnamägi, Silvi

Luik, Hardi
25.05.1922 †
1960–67

Lukin, Tiina
16.09.1934
1954–57 aj, 1959–66

Lud (Lud), Kaja
29.06.1913
1930–35 ing fil, 1935 filios,
1931 aa
Lõo, Thekla Else vt Tammist,
Thekla Else

Lõvi, Hilda Auguste (kuni 1931
Uska)
07.07.1902 † 12.10.1991
1924–29 rom fil, 1930

Lään, Vello
09.06.1937
1955–60, 1968 fil knd
Maddison, Amalia vt Madise, Alli

Madise, Aili (kuni 1940
Maddison, Amalia)
30.11.1897 † 31.05.1987
1932–46 eesti fil, 1948 bibl

Maim, Maare-Reet
25.06.1920
1940–42– jur, 1942–44– arstit,
1941 prosem

Mark, Lemmit (kuni 1937
Leonhard)
03.07.1912 † 21.06.1961
1932–36 aj c.l., 1936 mag phil,
prosem

Martin, Aino
23.02.1911 † 05.10.1984
1929–37, 1937 aa, 1937–40 filios,
1950–52 bibl
Martinson, Leida vt Murdmaa,
Leida
Martinson, Sirje vt Riimaa, Sirje

Masing, Helmi (kuni ca 1938
alias Romet)
17.09.1910
1928–37 ing ja germ fil,
1945–46 ekst bibl

Masing, Linda
10.04.1909
1927–37 ing ja germ fil,
1945–46 ekst bibl

Masso, Olga
19.12.1908
1930–35– filios, 1932 aa

Melso, Karl-Leo
07.11.1921 † 28.04.1986
1955–63–, 1964 dipl-töö,
riigieksamid sooritamata

Meo, Alice Katariine
19.12.1908 † 07.09.1956
1926–31 filios, 1936–38,
1946–47– bibl

Merisaar, Elgi (kuni 1967 Kurm)
17.07.1936
1960–66

Metsar, Leo (kuni 1936 Mollok)
27.04.1924
1942–48 aj, arheol c.l.,
1943 prosem

Metslang, Linda Amanda Rosalie
vt Lao, Linda Amanda Rosalie

Metti (Metty), Valter
05.05.1902 † 19.04.1989
1923–32 filos, 1940–42–,
1941 prosem

Michelson, Ruth (kuni 1954
Jõks, kuni 1970 Parmas)
24.12.1930
1949–55 eesti fil,
1961–65 aspirantuur,
1993 raamatukogunduse mag

Mihkelstein (Mihkelten), Marie
22.10.1890 †
1921–33 keem c.l., 1933– prosem

Mikiver, Ilmar
01.01.1920
1940–43– rom fil, 1941 prosem

Mikk, Boris
06.11.1922
1952–60

Mikk, Luule
1932
1954–61

Miks, Aili (kuni 1964 Über)
27.03.1937
1959–60 eesti fil, 1960–66

Miks, August (Augustiin)
15.12.1911 † 24.12.1980
1931–37– filos, 1940–43– filos,
1941 prosem

Mollok, Leo vt Metsar, Leo
Morgen, Ida (Ida) vt Noppel, Ida
Mugasto, Helene vt Johani,
Helene Therese

Mulla, Laine
22.01.1935
1961–67

Murdmaa, Leida (kuni 1935
Martinson)
28.09.1914
1935–44 filos, 1945–46 bibl

Muru, Mati
04.02.1937
1958–63 eesti fil, 1965 ind progr

Must, Hilda vt Räpp, Hilda

Mutli, Marie (1922–34 Päid, Päit)
06.03.1899 † 27.10.1984
1920 jur, 1924–29 filos,
1945–46 bibl

Mötus, Arnold
31.07.1913 †
1933–34– maj, 1934–35 tehnik
ehitusins, 1938 prosem

Mägi, Aino
15.12.1933 † 19.04.1997
1961–67

Mälton, Lea vt Trikkant, Lea

Männik, Mare
24.08.1936
1963–1967

Männik, Olga
08.07.1902
1922–33– filos, prosem

Möldri, Maret (Loderaud)
10.02.1933 † 13.06.1993
1961–67

Münz, Hella vt Adermann, Hella

Naanuri, Aime (kuni 1985 Lill)
26.11.1936
1954–59

Nagelman, Kaie (Laanekask)
09.07.1942
1961–67

Negfeld, Hilda Helene vt Noodla,
Kaja

Neggo, Ester Naemi
02.07.1917 † 26.09.1938
1936–38– filos, prosem

Nilson, Sirje-Mall (kuni 1959
Kuik)
12.02.1936
1955–62

Noodla, Kaja (kuni 1936 Negfeld,
kuni 1944 Hilda Helene)
11.01.1915
1933–41 aj, klassik fil, 1941 aa,
1946 bibl

Noppel, Ida (Iida) (Morgen)
02.04.1909 † 21.01.1996
1934–36– filos, 1936 aa

Nops, Raili
06.04.1939
1960–65

Norberg, Tiina
06.11.1964
1983–88 ing fil, ind progr

Nuust, Reet
11.10.1935
1954–59

Nõmme, Viivi vt Raidam, Viivi
Oengo (Oro), Aave vt Kaugver,
Aave

Ojanson, Hedvig Alice vt Lind,
Hedi

Ojasoo, Elki (kuni 1961 Koger)
04.12.1933
1954–60

Okas-Laro, Adelheid (kuni 1937
Okas, pseud Maret Martin-
tytär)
23.11.1911
1929–36 filos, prosem

Oona, Hille
23.01.1935
1955–60

Oro (Oengo), Aave vt Kaugver,
Aave

Paas, Elvi (kuni 1937 Elfriede
Rosalie Wilhelmine)
07.10.1904 † 10.08.1990
1926–33 filos, 1932 aa

Paas, Heini Rosilda
06.10.1918
1938–1945 ing fil, kunstiaj,
1945 bibl, 1969 kunstitead knd

Padar, Endel
30.11.1936
1954–59

Paju, Edgar
04.06.1928 † 12.05.1989
1954–62

Paju, Silvia vt Eglon, Silvia

Pajupuu, Eela (kuni 1952 Köster)
28.11.1925
1945–50 germ fil, bibl

Pajuste, Milvi vt Kivistik, Milvi

Palgi, Salme (kuni 1934 Rässä)
05.03.1908
1925–32 filos, 1937 mag phil,
1940– farm, 1940 aa

Palk-Puksoo, Pärja Helene
21.03.1907 † 25.11.1989
1927–33 filos, 1945–46 bibl

Pallon, Hedda vt Vares, Hedda

Palm, August
20.02.1902 † 02.04.1972
1921–31– rahval, kirj, 1935–37
filos c.l., 1938–39– arhiivindus,
bibl

Palumäe, Hilja-Alide vt Toome,
Hilja-Alide

Pangsepp, Asta (kuni 1960 Kütt,
Baranova)
27.09.1930
1955–60

Parmas, Ruth vt Michelson, Ruth

Pedajas, Liis (kuni 1935 Lisette)
20.09.1915 † 18.01.1998
1935–44 filos c.l.,
1944–46– aj-keele, 1940 aa

Pedras (Põdras), Lucie vt Vallaste,
Lucie

Peep, Laine (Kose)
30.06.1932
1950–56 eesti fil, loogika,
psühhol, 1962–66

Pehme, Pilvi
27.12.1941
1961–67

Pelkonen, Imbi
25.01.1949
1967–72 germ fil, ind progr

Peterson, Helju
15.05.1932
1957–63

- Pett, Ida** (Suimets)
18.06.1930
1954–61
- Piholaan, Maria vt Sikk, Maria
- Piirson, Helvi** (kuni 1963
Fischer, Ruugla)
18.06.1933
1955–60
- Pillau, Endel-Eduard**
16.04.1931 † 04.06.1998
1953–55 eesti fil, 1955–60
- Pitkänen, Anne-Liis** (kuni 1958
Sooster)
01.12.1936
1956–63
- Plakk, Tiitu vt Aav, Tiitu
- Plink, Salme vt Tralla, Salme
- Ploompuu, Linda Marie**
24.04.1903 † 02.03.1987
1923–38 fil, 1930 aa,
1945–46 bibl
- Podzuks, Ülla-Mai** (Soobik)
15.06.1937 †
1957–65
- Porgasaar, Heino**
08.03.1931
1955–61
- Predo (Bredo, Brido), Karin vt
Sarv, Karin
- Puidet, Helene vt Snoddy-Puidet,
Helen (Helene)
- Pulbert, Liidia** (Puulbert, Lydia)
30.11.1905 † 23.10.1971
1924–33 fil, 1938 aa, ekst
- Pulk, Hilda Helene vt Tallmeister,
Hilda Helene
- Pulk, Leida** (Viskus)
05.07.1935 †
1955–60
- Puulbert, Lydia Mariette vt
Pulbert, Liidia
- Puusep (Puusepp), Leida Miralda
vt Liblik, Leida Miralda
- Pöder, Endel**
09.10.1935 † 03.08.1996
1955–60
- Põdras, Lucie vt Vallaste, Lucie
- Põldre, Anne vt Klaassen, Anne
- Põllupüü, Eve-Maret**
13.08.1936
1957–63 eesti fil soome-ugri,
ind progr
- Põllusmaa, Hilja vt Käsper, Hilja
Päid (Päit), Marie vt Mutli, Marie
- Pärloja, Laine** (kuni 1949
Svirgsden)
05.11.1925
1944–49 ing fil, bibl
- Pärnakivi, Aime** (kuni 1956
Allikvee)
05.07.1935
1954–59
- Pärnoja, Linda** (kuni 1962
Valner)
28.05.1936
1954–59
- Pääsuke, Evi vt Grünbaum, Evi
- Püss, Leida Auguste**
28.10.1914 † 31.01.1995
1935–42 eesti fil, 1945–46 bibl
- Pütsep, Vaike vt Leek, Vaike
- Raadla, Amanda vt Traat,
Amanda
- Raid, Tiia vt Vahtra, Tiia
- Raidam, Viivi** (kuni 1956
Nõmme)
30.08.1937
1955–65
- Raiend, Erna-Alide vt Langemets,
Erna-Alide
- Raismann, Evi vt Kärtner, Evi
- Rajaste, Ene vt Luht, Ene
- Raju, Tiitu**
07.09.1937
1955–60, 1969–73 psühhol
- Rammul, Anna Leonoores** (Loore,
Eleanore)
15.03.1918
1935–40 fil, 1940 aa
- Rask, Vaike vt Linnasmägi, Vaike
- Rass, Ludmilla**
12.09.1919
1938–44, 1944–46 eesti fil, fil,
rahval, bibl

Ratassepp, Evi

08.07.1931
1955-61

Raud, Liis (kuni 1923 Tohver,
1. abiel 1923-26 Verlin, kuni
1938/1939 Tohver, Liisi;
pseud Metslaps)
14.03.1903 † 12.03.1984
1925-33 filos, 1933-34 c.l.,
mag phil, 1933 aa, 1949 fil knd

Raud, Villem

27.11.1913 † 1942
1935-36- jur, 1936-42- filos,
1937 aa

Raude, Reet

22.09.1934
1959-67

Raudnask, Kuldar

20.03.1936 † 27.10.1985
1955-61

Raudva, Tiiu vt Jaanhold, Tiiu

Rei, Marja

25.03.1935 † 03.10.1989
1954-59

Repson, Amanda vt Traat,
Amanda

Resen, Evi vt Kärtner, Evi

Resev, Arma

15.10.1940
1960-65

Resev, Nikolai

23.01.1911
1936-39- filos, prosem

Retel, Aade (kuni 1959 Laane)

09.10.1927
1958-67

Riimaa, Sirje (kuni 1964

Martinson)
17.09.1949
1960-65

Riives, Helje (kuni 1970 Kapsta)

01.07.1937
1957-63

Riives, Ilme vt Kasak, Ilme

Rikmann, Cäcilie Pauline

(Rikman, Cilla)
28.12.1903
1922-30 rahval, 1930 aa

Rits, Vilve

26.02.1936
1955-60

Ritsing, Alo

04.11.1936
1955-60

Robert, Kyra

25.07.1916 † 08.07.1997
1956-62 c.l.,
1996 raamatutead mag

Rohevee, Tuuli vt Anvelt, Tuuli

Romulus, Alma

20.07.1898
1923-29 filos, 1929 aa

Ronimois, Kadri (kuni 1936

Elfriede Katarina)
11.09.1916
1934-40 filos, 1940 aa

Roomets, Elle

05.01.1937
1961-67

Roose (Rose), Feliks (Felix)

12.04.1908 † 07.10.1974
1928-42- aj, 1946 bibl

Rosenberg, Reet vt Lensment,
Reet

Rungis, Alfons

17.04.1920 † 1948
1939-40- filos, 1940-44 jur,
1945- aj-keele, 1945 jur, 1940 aa

Ruugla, Helvi vt Piirson, Helvi

Rööm, Aleksander

27.12.1901
1924-33- filos, 1932 aa

Räpp, Hilda (Must)

29.08.1929 † 18.02.1994
1954-60

Rässa, Salme vt Palgi, Salme

Rätsep, Arnold

18.01.1915
1938-40- maj, 1942-44- maj,
1951-58 geogr, 1939 prosem

Rätsep, Hell

04.06.1938

1955-61

Saadre, Villem (kuni 1935

Stamm, Osvald Wilhelm)

08.02.1904 † 18.08.1975

1923-39- filos, 1946-52- aj-keele,

1929 aa

Saag, Taimi

14.12.1931

1957-63

Saar, Aino vt Toomaspoeg, Aino

Saar, Arvo

08.06.1933 † 05.02.1997

1955-62

Salumäe, Tiit-Rosalie vt Tärnov,

Tiit-Rosalie

Sarapuu, Eve vt Leping, Eve

Sarv, Ellen (kuni 1960 Lill)

28.09.1933

1954-60

Sarv, Karin (kuni 1953 Bredo,

Brido, Predo)

05.04.1921

1942-44 filos,

1944-50 eesti fil, bibl

Saukas, Inge vt Eck, Inge

Saun, Lembe (kuni 1961 Libene)

31.01.1938

1959-65

Seeru (Seero), Jaak

19.03.1902 † 19.02.1972

1924-35- mat, 1936-42- jur,

1945-52- mat, prosem

Sepp, Maila vt Soosaar, Maila

Sepp, Rein

23.04.1921 † 25.01.1995

1940-42- filos, 1942-43- jur,

1942 aa

Sika, Marta Johanna vt Lintsi,

Marta Johanna

Sikk, Maria (kuni 1958 Piholaan)

06.06.1932

1957-64

Sikk, Veronika Eleonore vt Viiret,

Veronika Eleonore

Sikka, Marta Johanna vt Lintsi,

Marta Johanna

Sild, Erica (Erika) vt Allpere, Erica

(Erika)

Simson, Helgi vt Arumaa, Helgi

Sinisalu, Laine vt Laurimaa, Laine

Snoddy-Puidet, Helen (Helene)

03.09.1905 †

1928-34 filos, 1933 aa

Soobik, Helga vt Hansen, Helga

Soosaar, Maila (Sepp)

11.10.1936

1954-59

Sooster, Anne-Liis vt Pitkänen,

Anne-Liis

Soobik, Ülla-Mai, vt Podžuks,

Ülla-Mai

Stamm, Osvald Wilhelm vt

Saadre, Villem

Suimets, Ida vt Pett, Ida

Suits, Anna Liisa Margareta vt

Elson, Maret

Suits, Ida vt Tali, Ida

Sule, Hilda Rosalie vt Teder, Haldi

Sumberg, Arnold

24.07.1905

1925-40- filos, 1958-65- mat,

1930 aa

Suuder, Anne vt Valmas, Anne

Suurkask, Maire vt Killar, Maire

Svirgdsen, Laine vt Pärloja, Laine

Sügis, Salme

23.04.1930

1956-66

Süva, Elli vt Lipstok, Elli

Šarlai, Aave vt Kaugver, Aave

Tali, Ida (kuni 1962 Suits)

21.11.1935

1955-60

Talisaar, Marta

21.01.1933

1954-61

Talistu, Linda (kuni 1936
Freidenberg)
09.11.1918 †
1937–45 fil os, 1939 aa,
1945 ind progr

Tallmeister, Hilda Helene (Pulk)
28.03.1912 † 13.09.1994
1929–40 ing ja germ fil,
1940–42–, 1935 aa, 1946 bibl

Tammann, Marta
20.05.1907 † 16.05.1979
1926–42 fil os, 1946–47 ing fil,
bibl

Tammerik, Milvi vt Tedremaa,
Milvi

Tammist, Thekla Else (kuni
1933 Lõo)
08.09.1904 †
1923–31 germ fil, 1931–34 ekst

Tankler, Hain
25.07.1945
1963–70 ing fil, ind progr,
1983 aj kn d

Tann, Aino (kuni 1961 Tänavas)
17.01.1925
1944–49 ing fil, bibl

Teder, Glafira
04.05.1908 †
1926–33 fil os, 1940–41–,
1945–46 bibl

Teder, Haldi (kuni 1926 Sule,
kuni 1940 Hilda Rosalie)
06.02.1902 † 24.10.1993
1920– fil os vabak, 1923–26–,
1940–42 fil os, 1946 slaavi fil,
eesti ja üld kirj, 1941 aa

Teder, Leili
25.01.1925
1955–62

Tedremaa, Milvi (kuni 1961
Tammerik)
01.06.1937
1955–60

Tender, Marta Elisabeth (kuni
1933 Herodes)
28.10.1901 † 23.12.1964
1921–22– agr, 1922–31 eesti fil,
1947–52– bibl, eksmat

Tering, Arvo
06.04.1949
1967–72 aj, ind progr,
1986 aj kn d

Tigane, Eliisabeth Mathilde
28.04.1909
1932–42– fil os, 1945–47 slaavi fil,
kunstia j, 1948–50 bibl

Tigane, Kersti vt Unt, Kersti

Tiikma, Elsa (Grigordoi)
07.06.1908
1926–32 ing ja germ fil, rahval,
eesti ja üld kirj, 1932 aa

Tingre, Ivi
05.01.1932
1950–55 kunstia j, 1957–62–

Tobber, Anette (1. abiel 1926
Uluots, 2. abiel 1949–67
Wernstedt)
26.06.1901 † 09.06.1995
1920– jur vabak, 1923–25 jur,
1941 prosem

Tohver, Liisi vt Raud, Liis

Tomasson, Berta Amalie vt
Toovere, Pärja

Tomson, Richard vt Toona,
Richard

Toom, Adalbert Johannes
06.04.1910
1935– vet, 1939–40–,
1940–41– fil os, 1941 prosem

Toomaspoeg, Aino (kuni 1939
Saar)
04.11.1916
1936–43– fil os, 1941 prosem

Toome, Hilja-Alide (kuni 1957
Palumäe)
11.11.1932
1954–62

Tooming, Maare vt Kümnik,
Maare

Toona, Richard (kuni 1935
Tomson)
02.03.1900 †
1924–40 fil os, 1938 aa

Toots, Leili-Benita (Alliksoo)
26.07.1934
1954–59

Toovere, Pärja (kuni 1936
Tomasson, Berta Amalie)
03.03.1903 † 29.01.1989
1921–31 fil, 1948–50 bibl

Topmann, Linda
27.08.1934
1957–62 c.l.

Touart, Evi vt Grünbaum, Evi

Traat, Amanda (kuni 1934
Repson, kuni 1947 Raadla)
16.12.1915 † 25.05.1993
1935–46 fil, bibl

Traks, Salme vt Vainlo, Salme

Tralla, Salme (kuni 1952 Plink)
22.06.1933
1955–61

Trelin, Tatjana (Tusja)
21.12.1919
1938–40– jur, 1943– jur,
1939 prosem

Triipan, Maive (1974–92
Dobkevitš)
04.01.1942
1961–67

Trikkant, Lea (kuni 1956 Mälton)
08.05.1929
1948–53 jur, 1954–62

Truu, Ester vt Lepik, Ester

Tuul, Viive vt Kõsti, Viive

Tänavas, Aino vt Tann, Aino

Tärnov, Tiit-Rosalie (kuni 1966
Salumäe)
21.09.1941
1960–67

Ugandi, Lembi vt Lahemaa, Lembi

Uluots, Anette vt Tobber, Anette

Univer, Elga (kuni 1960 Eli)
15.03.1936
1955–60

Unt, Kersti (Tigane)
25.06.1950
1968–73 ing fil, ind progr

Usgam (Uuskam), Aino
28.08.1933
1954–59

Uaska, Hilda Auguste vt Lõvi, Hilda
Auguste

Uuema, Iive vt Jagomägi, Iive

Uuetoa, Inge
08.11.1938
1960–66

Uuskam, Aino vt Usgam, Aino

Vadi, Mare (kuni 1973 Koppel)
02.08.1942
1961–67

Vaher, Milvi
28.05.1939
1959–65 eesti fil, bibl

Vahesalu, Eva (kuni 1961
Alaküla)
23.09.1936
1954–59

Vahtra, Leida
15.07.1917
1935–40 fil, 1940–42 arstit,
1941 aa

Vahtra, Tiia (kuni 1966 Raid)
08.05.1938 † 02.11.1997
1957–63

Vahtra (Vachtra), Konstantin
23.02.1910
1930–40 aj, 1933 aa

Vainlo, Salme (kuni 1957
Liivnurm, 1957–67 Traks)
21.08.1935
1955–62

Vall, Elvi
05.11.1928
1956–63

Vallaste, Lucie (Luutsia) (kuni
1935 Pedras (Põdras), kuni
1936 Jürisson)
26.04.1908
1926–32 fil, mag phil,
1935 fil, 1934 aa

Valmas, Anne (kuni 1966
Suuder)
28.10.1941
1960–65 eesti fil, 1997 mag phil

Valner, Linda vt Pärnoja, Linda

Vann, Siiri

1938 †
1959–66

Vannak (Vanak), Alide Johanna vt

Kaldre, Alide Johanna

Vare, Ruth

28.06.1932
1960–67

Vares, Hedda (kuni 1958 Pallon)

21.04.1931 † 06.06.1989
1954–60

Vatter, Leida

08.06.1934 † 15.11.1982
1960–67

Vatter, Mai

30.07.1938
1961–67

Webermann, Otto Aleksander

07.01.1915 † 14.02.1971
1937–43– filos, 1940 aa

Vedam (Veedom), Voldemar

06.11.1912 † 02.03.1983
1932–42 filos, 1943– filos,
1937 aa

Vedler, Irene Martha vt Liiv, Irene
Martha

Veevo, Helju vt Lehesmets, Helju

Vehik, Astrid (Kaarna)

18.09.1923 † 14.05.1973
1944–49

Veldi, Leili (kuni 1953 Käär)

12.12.1929
1954–66

Vene, Kaul (kuni 1939 Boris)

10.04.1909
1927–39 maj, 1939– maj, 1929 aa

Verme, Riina vt Lattik, Riina

Wernstedt, Anette vt Tobber,
Anette

Veskberg, Asta Emilie vt

Veskimäe, Anu

Veski, Asta Viima

30.05.1911
1933–40 filos, 1942–,
1941 prosem, 1956 fil knd

Veskimäe, Anu (kuni 1937

Veskberg, Asta Emilie)
23.02.1918
1938–40– teol, 1940–49 filos,
1945–49 aj c.l., bibl ekst

Vesmes, Imbi

15.09.1931
1955–63

Vihmand, Ants (kuni 1936

Vihmann, Hans)
07.01.1901
1923–32– filos, 1933–41– mets,
1945–46– mets, 1931 aa

Viilup (Viilop), Viktor

10.12.1896 † 1982
1921–32 filos, mag phil,
1931 prosem

Viiret, Veronika Eleonore (kuni

1941 Sikk)
02.07.1913 † 10.05.1993
1932–39 rom-germ fil c.l.,
1939–41, 1940 aa, 1946–55 aj,
1946 bibl

Vilandberg, Miralda Eugenie vt
Kabur, Vaime

Vilgma, Vaime vt Kabur, Vaime

Villem, Einar

17.01.1933
1954–59

Viskus, Leida vt Pulk, Leida

Voimann, Minna vt Anvelt, Tuuli

Võõl, Tiiu vt Juhansoo, Tiiu

Õunapuu, Ellen

21.05.1933
1954–60

Über, Aili vt Miks, Aili